

SUDJELOVANJE DJETETA U SUDSKIM POSTUPCIMA TE ZAŠTITA PRAVA I DOBROBITI DJETETA U TIM POSTUPCIMA

Priručnik za polaznike/ice

Izrada obrazovnog materijala:

Renata Šantek

Vrhovni sud Republike Hrvatske

Marina Parać Garma

Općinski građanski sud u Zagrebu

Zagreb, studeni 2016.

Copyright 2016.

Pravosudna akademija

Ulica grada Vukovara 49, 10 000 Zagreb, Hrvatska

TEL 00385(0)1 371 4540 FAKS 00385(0)1 371 4549 WEB www.pak.hr

Sadržaj

UVOD	6
I. Postupci o roditeljskoj skrbi - općenito	10
II. Načini rješavanja nesporazuma o roditeljskoj skrbi	12
III. Stvarna i mjesna nadležnost sudova	15
IV. Vrste sudskih postupaka o roditeljskoj skrbi	16
a) Parnični postupci o roditeljskoj skrbi	16
b) Izvanparnični postupci o roditeljskoj skrbi	19
c) Izvanparnični postupci radi određivanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta	22
d) Posebni postupci ovrhe u kojima se odlučuje o roditeljskoj skrbi	23
e) Posebni postupci osiguranja u kojima se odlučuje o roditeljskoj skrbi	24
V. Izmjena ovršne isprave kojom je odlučeno o roditeljskoj skrbi	26
VI. Postupci koji se vode po Haškoj konvenciji o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece	28
a) Postupovni propusti sudova u postupcima koji se vode na temelju Haške konvencije o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece	31
VII. Presude Europskog suda za ljudska prava donesene protiv Hrvatske u predmetima o roditeljskoj skrbi	32
VIII. Odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske donesene u predmetima o roditeljskoj skrbi	33
IX. Dijete kao stranka u sudskim postupcima	34
Postupovna sposobnost djeteta	35
Zastupanje djeteta.....	39
Posebno skrbništvo za dijete.....	40
Sudska praksa	42
X. Utvrđivanje mišljenja djeteta	42
Normativno uređenje	43
Izražavanje mišljenja djeteta	44
Pravilnik o načinu pribavljanja mišljenja djeteta	46
Uredba Vijeća (EZ) br. 2001/2003.....	49
Sudska praksa	50
XI. PRIMJERI ZA RADIONICU	57
POPIS LITERATURE	70

Poštovane kolegice i kolege,

obavljajući dužnost suca u vremenima učestalih izmjena i dopuna zakona konstanto vodimo borbu s nedorečenim i neodređenim zakonskim odredbama koje relativno često ili bolje reći dnevno moramo tumačiti onako kako znamo i umijemo, sukladno svom najboljem znanju. Nedorečene zakonske norme na žalost rezultiraju različitim tumačenjem, što rezultira šarolikom sudskom praksom, koja građane naše zemlje dovodi u neravnopravan položaj. Različita sudska praksa tako postaje omiljena tema za popunjavanje novinskih stupaca i gotovo magnetsko privlačenje medija. Konstantne izmjene Zakona o parničnom postupku, koji se osim u parničnom postupku, na odgovarajući način primjenjuje i u nizu drugih sudskih parničnih i izvanparničnih postupaka, različito uređuje odredbe o reviziji što opet nerijetko rezultira činjenicom da Vrhovni sud Republike Hrvatske ostaje bez efikasnog sredstva za obavljanje bitne zakonske zadaće – ujednačavanja sudske prakse.

Posljednjih nekoliko godina smo, u eri pojačane zakonodavne aktivnosti tako da, između ostalih izmjena i dopuna različitih propisa, svjedočimo godišnjim donošenjima Obiteljskih zakona. Tako samo u protekle tri godine primjenjujemo tri konceptijski bitno različita Obiteljska zakona, a i sada, ovisno o tome kada je postupak pokrenut pred sudom, primjenjujemo dva različita zakona koji reguliraju obiteljsko pravnu materiju. Posljednji u nizu, Obiteljski zakon, koji je Hrvatski sabor donio na 20. sjednici održanoj 18. rujna 2015., objavljen je u „Narodnim novinama“, broj 103/15 – dalje: ObZ15) i stupio je na snagu 1. studenoga 2015.

Važećim Obiteljskim zakonom unesene su značajne promjene u području reguliranja postupovnog položaja i ostvarivanja prava djece u sudskom postupku. Međutim, taj isti Zakon je izazvao dosta reakcija i kritika, kako građana tako i struke pa ne čudi podatak da je Ustavnom sudu Republike Hrvatske podneseno više prijedloga za pokretanje ocjene njegove suglasnosti sa Ustavom Republike Hrvatske i međunarodnim ugovorima.

Sudjelovanje djece u sudskim postupcima tema je koja postaje interesom sve veće pažnje i fokusa zakonodavca i svih onih koji odlučuju o njihovim pravima i interesima u postupcima koje vode. Konvencija o pravima djeteta iz 1989. („Narodne novine“ – Međunarodni ugovori, broj 12/93) i Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava iz 1996. („Narodne novine“ – Međunarodni ugovori, broj 1/10) jamče djetetu da bude konzultirano i da može izraziti svoje mišljenje tijekom sudskog postupka u kojem se odlučuje o njegovim pravima i interesima.

Primjenjujući novi Obiteljski zakon svakodnevno si postavljamo niz pravnih pitanja koja traže žurne odgovore, dok su pred nama hrpe spisa u kojima moramo odlučiti o vrlo bitnim pitanjima stranaka koje traže sudsku zaštitu svojih prava. Posebno mjesto u sudskim postupcima imaju djeca, koji u postupcima sada sudjeluju kao stranke, o čijim osobnim i imovinskim pravima donosimo odluke, svjesni da, htjeli mi to ili ne, svojom odlukom utječemo na njihov život i budućnost.

Pripremajući materijale za radionicu pred nama pokušale smo na svoj način, doprinijeti promišljanju standarda i prakse povezane sa sudjelovanjem djece u sudskim postupcima te sačinili obrazovni materijal koji ćete moći koristiti u svakodnevnom poslu i u njemu, nadamo se, naći odgovor na barem neka pitanja

koje ste si i sami već postavili primjenjujući važeći Obiteljski zakon. Odlučujući u parničnom ili izvanparničnom postupku u kojem dijete sudjeluje kao stranka uvijek je dobro pitati se je li odgovor na pravno pitanje pred nama odgovarajući, jesmo li donesenom odlukom postigli svrhu zbog koje se vodi svaki takav postupak odnosno je li donesenom odlukom osigurana dobrobit djeteta i najbolji interes za dijete o čijim pravima i interesima ste odlučili.

Autorice

UVOD

Obiteljski zakon, koji primjenjujemo, stupio je na snagu 1. studenoga 2015.. Od samog početka primjene ObZ doživio je kritike i izazvao polemike tako da ne čudi podatak da je Ustavnom sudu Republike Hrvatske prijedloge za pokretanje ocjene suglasnosti toga zakona s Ustavnom sudu Republike Hrvatske podnijelo više predlagatelja.¹ Zbog velikog broja predlagatelja koji su prijedlozima osporili suglasnost odredbi ObZ sa Ustavom i međunarodnim ugovorima, uzimajući u obzir materiju i odnose koje normira ObZ, važnost tog zakona za sve građane Republike Hrvatske, a osobito zbog zaštite prava i interesa djece, odlučeno je da će Vlada Republike Hrvatske putem nadležnog Ministarstva socijalne politike i mladih osnovati radnu skupinu stručnjaka za područje obiteljskog prava radi izrade analize i ocjene učinaka koje je taj zakon proizveo. Ministarstvo socijalne politike i mladih je 14. ožujka 2016. donijelo Odluku o osnivanju i imenovanju članova Radne skupine za analizu dosadašnjih učinaka i iskustava u primjeni ObZ, koja je zaključila da je u najboljem interesu građana naše zemlje pokretanje postupka donošenja novog Obiteljskog zakona. Stoga je u svibnju ove godine osnovana radna skupina za izradu Nacrta prijedloga Obiteljskog zakona.

Važećim ObZ reinkarnirane su gotovo sve značajne promjene i novine u obiteljskom zakonodavstvu, koje je u obiteljsko pravnu materiju zakonodavac uveo Obiteljskim zakonom,² donesenim 2014.. Tako je važeći ObZ utemeljen na novim načelima uređenja obiteljsko pravnih odnosa, zadržane su značajne promjene načina uređenja postupaka koji se vode radi razvoda braka, redefinirana je roditeljska skrb i postupci koji se vode o roditeljskoj skrbi ili radi osobnih odnosa roditelja s maloljetnom djecom nakon prestanka obiteljske zajednice. Ujedno je zadržana nova terminologija u području ostvarivanja roditeljske skrbi, normirani su novi instituti poput obveznog savjetovanja, obiteljske medijacije, plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. Ono što je bitno reći zakonodavac je novim odredbama osnažio ulogu djece u postupcima koji se vode radi zaštite njihovih prava i dobrobiti, kao i postupovna prava djeteta. Međutim, upitno je jesu li sve te odredbe doista provedive u praksi.

Uvođenje načela sporazumnog rješavanja spornih obiteljskih odnosa³ te razmjernu i najblažu intervenciju države u obiteljski život⁴ rezultiralo je prebacivanjem odgovornosti za uređenje obiteljskih odnosa, odnosa roditeljske skrbi te odnosa roditelja i djece u slučaju kad roditelji ne žive u obiteljskoj zajednici, na roditelje. Zakonodavac od roditelja koji imaju zajedničku maloljetnu djecu, a ne žive u obiteljskoj zajednici, neovisno o tome radi li se o bračnoj ili izvanbračnoj zajednici, očekuje „hladne glave“, zrelost, spremnost, odgovornost, dogovor i sporazum o

¹ Prijedloge za pokretanje ocjene suglasnosti Obiteljskog zakona („Narodne novine“, broj 103/15 podnijelo je Ustavnom sudu Republike Hrvatske više građana, odvjetnika iz Zagreba i Splita, udruga, kao i Hrvatska odvjetnička komora.

² Obiteljski zakon („Narodne novine“, broj 75/14) stupio je na snagu 1. rujna 2014.. i primjenjivao se do 12. siječnja 2015.

³ Čl. 9. ObZ propisuje: „Poticanje sporazumnog rješavanja obiteljskih odnosa zadaća je svih onih koji obitelji pružaju stručnu pomoć ili odlučuju o obiteljskim stvarima“.

⁴ Čl. 7. ObZ propisuje: „Mjere kojima se zadire u obiteljski život prihvatljive su ako su nužne te se njihova svrha ne može uspješno ostvariti poduzimanjem blažih mjera uključujući i preventivnu pomoć, odnosno potporu obitelji.“

roditeljskoj skrbi u pogledu zajedničke maloljetne djece, odnosno postizanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi.

Odredbom čl. 358. ObZ, kao općom odredbom u postupovnom dijelu, propisano je da djeca sudjeluju kao stranke u svim postupcima pred sudom u kojima se odlučuje o njihovim pravima i interesima. Postupke pred sudom u kojima djeca sudjeluju kao stranke, u kojima se odlučuje o njihovim pravima i dobrobiti, dijelimo na postupke u kojima se odlučuje o roditeljskoj skrbi (parnične i izvanparnične), izvanparnične postupke radi davanja dopuštenja maloljetnicima starijim od 16 godina za sklapanje braka, izvanparnične postupke radi zaštite obiteljskog doma i izvanparnične postupke u kojima se nadomješta pristanak (roditelja/skrbnika) za posvojenje djeteta. U ovom radu fokusirat ćemo se na sudjelovanje djece u postupcima o roditeljskoj skrbi.

Pojam roditeljske skrbi definiran je u čl. 91. ObZ. Tim člankom propisano je da roditeljsku skrb čine odgovornosti, dužnosti i prava roditelja, u svrhu zaštite i promicanja djetetovih osobnih i imovinskih prava i dobrobiti. Roditeljsku skrb roditelji su dužni ostvarivati u skladu s djetetovim razvojnim potrebama i mogućnostima.⁵ Roditelj se ne može odreći prava na roditeljsku skrb.⁶ Roditeljsku skrb moguće je ograničiti samo odlukama nadležnih tijela⁷. ObZ također je propisana dužnost roditelja da o pojedinačnim sadržajima roditeljske skrbi razgovaraju i sporazumijevaju se s djetetom, u skladu s njegovom dobi i zrelošću.

Temeljni sadržaj roditeljske skrbi sada je uređen odredbom čl. 92. ObZ. kojom je propisano da u sadržaj roditeljske skrbi ulazi pravo i dužnost zaštite osobnih prava djeteta na:

1. zdravlje, razvoj, njegu i zaštitu,
2. odgoj i obrazovanje,
3. ostvarivanje osobnih odnosa i
4. određivanje mjesta stanovanja.

Svaki od četiri nabrojena oblika roditeljske skrbi o osobnim pravima djeteta⁸ detaljnije je razrađen u pojedinim odredbama članaka 93. ObZ do čl. 96. ObZ, dok je ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom razrađen u posebnom dijelu ObZ.⁹

U temeljni sadržaj roditeljske skrbi ulazi također pravo i dužnost upravljanja djetetovom imovinom¹⁰ te pravo i dužnost roditelja da zastupaju djetetova osobna i imovinska prava i interese.¹¹

Sadašnjom odredbom čl. 92. ObZ sadržaj roditeljske skrbi sveden je na skrb o osobnim pravima djeteta, upravljanje djetetovom imovinom i zastupanje djeteta (u osobnim stvarima i imovinskim stvarima).

⁵ Čl. 91. st. 1. ObZ

⁶ Čl. 91. st. 2. ObZ

⁷ Odluke kojima se ograničava roditeljska skrb donosi sud ili centar za socijalnu skrb, a odluku o lišenju prava na roditeljsku skrb samo sud sukladno odredbama čl. 170. – čl. 177. ObZ.

⁸ Čl. 92. st. 1. ObZ

⁹ čl. 119. ObZ do 126. ObZ uređen je institut ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom

¹⁰ Čl. 92. st. 2. ObZ

¹¹ Čl. 92. st. 3. ObZ

Navedenim zakonodavnim uređenjem temeljnog sadržaja roditeljske skrbi izvršena je značajna promjena tog instituta jer u sadržaju roditeljske skrbi više nije uključeno uzdržavanje, koje je prema ranijim zakonskim rješenjima ulazilo u sadržaj roditeljske skrbi. Uzdržavanje je sada uređeno kao poseban institut.¹² Pritom valja ukazati na proturječnost ObZ u tom dijelu. Prema odredbi čl. 92. ObZ uzdržavanje više ne ulazi u sadržaj roditeljske skrbi, iako čl. 408. st. 1. ObZ propisano da je spor o roditeljskoj skrbi spor o pitanju s kojim će roditeljem dijete stanovati i načinu ostvarivanja roditeljske skrbi u kojem se odlučuje i o ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s roditeljem te uzdržavanju djeteta.

Radi boljeg snalaženja u odredbama ObZ koje uređuju postupke o roditeljskoj skrbi nužno je razlikovanje i poznavanje djetetovih osobnih i imovinska prava jer ona određuju načine zastupanja djeteta u postupcima u kojima se odlučuje o njegovim pravima i interesima.

Djetetova bitna osobna prava uređuje čl. 100. st. 1. ObZ, kojim je propisano da se zastupanje u vezi s bitnim djetetovim osobnim pravima odnosi na promjenu:

1. djetetova osobnog imena,
2. prebivališta odnosno boravišta djeteta i
3. izbor ili promjenu djetetove vjerske pripadnosti.

Za zastupanje djeteta u bitnim osobnim pravima uvijek je potrebna pisana suglasnost drugog roditelja koji nije ograničen u pravu na zastupanje djeteta.¹³

Za promjenu djetetova prebivališta ili boravišta suglasnost drugog roditelja iz čl. 100. st. 2. ObZ nije potrebna ako preseljenje djeteta ne utječe na ostvarivanje postojećih osobnih odnosa djeteta s drugim roditeljem pod uvjetom da je roditelj pribavio suglasnost centra za socijalnu skrb.¹⁴

Iznimno, za promjenu djetetova prebivališta ili boravišta suglasnost drugog roditelja nije potrebna ako je prijava prebivališta ili boravišta nužna radi zaštite prava i interesa djeteta, pod uvjetom da je roditelj s kojim dijete stanuje pribavio suglasnost centra za socijalnu skrb.¹⁵

Roditelj koji zastupa dijete u bitnim osobnim pravima ima pravo pokrenuti izvanparnični postupak ako ne može pribaviti suglasnost drugog roditelja u vezi sa bitnim osobnim pravima djeteta pa će sud u takvom postupku odlučiti o tome koji će od roditelja u toj stvari zastupati dijete radi zaštite dobrobiti djeteta, osim u slučaju iz čl. 100. st. 3 i st. 4. ObZ.

Novo uređenje instituta roditeljske skrbi, osim zajedničkog ostvarivanja roditeljske skrbi,¹⁶ koji je bio uređen ranijim Obiteljskim zakon¹⁷ (dalje: ObZ03) sada detaljnije

¹² Institut uzdržavanja uređen je Šestim dijelom ObZ - čl. 281. ObZ do čl. 319. ObZ

¹³ Čl. 100. st. 2. ObZ

¹⁴ Čl. 100. st. 3. ObZ

¹⁵ Čl. 100. st. 4. ObZ

¹⁶ Zajedničko ostvarivanje roditeljske skrbi regulirano je čl. 104. ObZ

¹⁷ Obiteljski zakon („Narodne novine“, broj 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11 i 25/13).

uređuje novi način ostvarivanja roditeljske skrbi i to samostalno ostvarivanje roditeljske skrbi.¹⁸

Prema važećem ObZ roditelji mogu zajednički ostvarivati roditeljsku skrb samo onda kada se sporazumiju oko ispunjavanja sadržaja roditeljske skrbi. Dakle, roditelji zajednički ostvaruju roditeljsku skrb u slučaju kad žive zajedno u obiteljskoj zajednici (bračnoj ili izvanbračnoj), kad roditelji ne žive u obiteljskoj zajednici, ali su postigli plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u pogledu zajedničke maloljetne djece ili kad su se u sudskom postupku koji je prethodio donošenju presude sporazumjeli o tome pa u tom slučaju zajedničku roditeljsku skrb ostvaruju na temelju odluke suda utemeljene na sporazumu roditelja.

Ovako strogo i kruto uređenje instituta zajedničke roditeljske skrbi, utemeljeno na sporazumu roditelja, zapravo je proturječno temeljnom načelu ObZ, a to je načelo prvenstvenoga prava roditelja da skrbe o djetetu, kao i odredbama Konvencije o pravima djeteta (čl. 18.) iz 1996.¹⁹

Jedan roditelj samostalno ostvaruje roditeljsku skrb potpuno, djelomice ili u odnosu na odlučivanje o određenom bitnom pitanju u vezi s djetetom uz istodobno ograničavanje drugog roditelja na ostvarivanje roditeljske skrbi u tom dijelu samo na temelju sudske odluke u skladu s djetetovom dobrobiti.²⁰

Roditelj nastavlja samostalno ostvarivati roditeljsku skrb bez sudske odluke ako je drugi roditelj umro ili je proglašen umrlim, a roditelji su prije smrti jednoga od njih roditeljsku skrb ostvarivali zajednički. Ranije to nije bilo tako, jer je trebalo pokretati izvanparnični postupak²¹. Prema važećem ObZ u slučaju smrti jednog od roditelja koji zajednički ostvaruju roditeljsku skrb u odnosu na dijete, nakon smrti roditelja ili njegova proglašenja umrlim, roditeljska skrb automatizmom prelazi na drugog, živog roditelja.

Jedan roditelj samostalno ostvaruje roditeljsku skrb na temelju sudske odluke ako roditelji nisu postigli plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili sporazum tijekom sudskog postupka.

ObZ propisuje dužnost suda da u postupku u kojem odlučuje o roditeljskoj skrbi posebno cijeni i vodi računa o tome koji je roditelj spreman na suradnju i sporazum o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, na suradnju u postupku obveznog savjetovanja ili u obiteljskoj medijaciji²² te spremnost svakog od roditelja na poticanje ostvarivanja osobnih odnosa djeteta s drugim roditeljem,²³ osim u slučajevima obiteljskog nasilja²⁴.

¹⁸ Samostalno ostvarivanje roditeljske skrbi uređeno je čl. 105. ObZ

¹⁹ Konvencija o pravima djeteta objavljena je u „Narodnim novinama“, MU 12/93

²⁰ Čl. 105. st. 1. ObZ

²¹ Čl. 105. ObZ03: „Ako roditelj s kojim je dijete živjelo umre, sud će u izvanparničnom postupku na prijedlog drugog roditelja, djeteta ili centra za socijalnu skrb bez odgode odlučiti o daljnjoj skrbi o djetetu.“

²² Čl. 416. st. 2. točka 1. ObZ

²³ čl. 416. st. 1. točka 2. ObZ

²⁴ čl. 332. st. 1. točka 1. ObZ propisano je da se obiteljska medijacija ne provodi u slučajevima kada prema procjeni stručnog tima centra za socijalnu skrb ili obiteljskog medijatora zbog obiteljskog nasilja nije moguće ravnopravno sudjelovanje bračnih drugova u postupku medijacije.

Kad donosimo odluku o roditeljskoj skrbi vrlo je bitno u izreci te odluke (prije je to bila samo presuda, ali sada sud o roditeljskoj skrbi može odlučivati rješenjem donesenim u izvanparničnom postupku), u slučaju kad sud odluči da će jedan od roditelja samostalno ostvarivati roditeljsku skrb određeno navesti kako će on ostvarivati tu skrb. Dakle, u izreci presude kojom odlučujemo o samostalnoj roditeljskoj skrbi treba određeno navesti hoće li taj roditelj potpuno samostalno ostvarivati roditeljsku skrb i sam zastupati dijete u bitnim osobnim pravima iz čl. 100. ObZ ili će roditeljsku skrb ostvarivati djelomice samostalno ili samo u odnosu na odlučivanje o određenom bitnom pitanju u vezi s djetetom uz istodobno ograničavanje drugog roditelja. Nužno je u takvim slučajevima u izreci određeno navesti u pogledu kojih to bitnih osobnih prava djeteta je roditelju, koji djelomice samostalno ostvaruje roditeljsku skrb, potrebna suglasnost drugog roditelja.

Roditeljsku skrb o djeci mogu ostvarivati roditelji djeteta, druge fizičke ili pravne osobe na temelju odluke suda (zajedno s roditeljem i umjesto roditelja) i druge osobe kojima su roditelji privremeno povjerali ostvarivanje roditeljske skrbi nad djetetom sukladno čl. 103. ObZ²⁵ kojim je predviđena mogućnost privremenog povjeravanja skrbi o djetetu udomiteljskoj obitelji ili drugoj fizičkoj ili pravnoj osobi koja obavlja djelatnost socijalne skrbi.

I. Postupci o roditeljskoj skrbi - općenito

Temeljnim načelom uređenja obiteljskih odnosa u Republici Hrvatskoj, načelom ravnopravnosti žene i muškarca normirano je da žena i muškarac imaju međusobno jednaka prava i dužnosti u svim obiteljsko-pravnim odnosima, a posebno u odnosu na roditeljsku skrb.²⁶

Roditelji su ti, koji prije svih imaju pravo, dužnost i odgovornost živjeti sa svojim djetetom i skrbiti o njemu (načelo prvenstvenog prava roditelja da skrbe o djetetu), pa roditelji od rođenja djeteta do njegove punoljetnosti, u pravilu, ostvaruju roditeljsku skrb. Sve dotle dok roditelji žive u obiteljskoj zajednici (bračnoj ili izvanbračnoj) i uspijevaju se dogovarati o načinu ispunjavanja sadržaja roditeljske skrbi o zajedničkom djetetu nema uvjeta za miješanje i intervenciju nadležnih državnih tijela u obiteljske odnose i zajedničko ostvarivanje roditeljske skrbi.

Međutim, kad roditelji ne žive u obiteljskoj zajednici s maloljetnim djetetom ili kad roditelji žive u obiteljskoj zajednici sa djetetom, ali se ne uspijevaju usuglasiti u pogledu načina ispunjavanja temeljnih sadržaja roditeljske skrbi, koju su do tada kako tako zajednički ostvarivali, ispunjene su pretpostavke za pokretanje izvansudskih i sudskih postupaka radi ostvarivanja roditeljske skrbi.

²⁵ čl. 103. ObZ regulirana je mogućnost roditelja da svakodnevnu skrb o djetetu, uključujući smještaj djeteta, uz odluku centra za socijalnu skrb, mogu povjeriti udomiteljskoj obitelji ili drugoj fizičkoj ili pravnoj osobi koja obavlja djelatnost socijalne skrbi u skladu s propisima kojima se uređuje socijalna skrb (st. 1.), ali kad takav smještaj djeteta traje duže od 6 mjeseci, dužnost je centra za socijalnu skrb u daljnjem roku od 30 dana učiniti procjenu opravdanosti produljenja takvog smještaja ili sudu podnijeti prijedlog za izricanje odgovarajuće mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta s individualnim planom i stručnom obiteljskom procjenom (st. 2.).

²⁶ Čl. 3. ObZ

Tada posežemo za ObZ i započinje listanje. Praktičarima, koji se bave obiteljskim pravom, važno je poznavanje odredbi ObZ, kako materijalnopравnih tako i postupvopravnih. Nažalost, nomotehničko uređenje i koncepcija ObZ u tome nam baš ne ide na ruku. Često se stoga nađem u situaciji da listam i listam ObZ tražeći neku odredbu. Postupak otežava činjenica što je dio odredbi na početku, dio na kraju ObZ, kao i činjenica da se ObZ u skoro svakom trećem članku poziva na neki raniji ili kasniji članak i tako bezbroj puta. Ukratko, bih to mogla opisati stihovima Parnog valjka „korak naprijed, natrag dva,... valjda nam je takva sudbina“. Iako, medicinari bi rekli da je to dobra vježba za mozak.

Postupovne odredbe ObZ koje uređuju pravila u obiteljsko-pravnim postupcima pred sudom su blago rečeno komplicirana. Postupovna pravila smještena su u Osmom dijelu²⁷ ObZ. Taj dio sadrži odredbe kojima su uređeni svi postupci koji se vode pred sudom, a podijeljen je na Opće odredbe²⁸ ObZ, kojima su uređena pravila po kojima sudovi postupaju u svim vrstama postupaka u kojima odlučuju o obiteljskim i statusnim stvarima uređenim ObZ, ako u posebnom dijelu ObZ, kojim su na specifičan način uređeni posebni parnični postupci²⁹, posebni izvanparnični postupci,³⁰ posebni postupci ovrhe³¹ i posebni postupci osiguranja³² nisu drukčije regulirana postupovna pravila. Potreba je svih sudionika u obiteljskopравnim postupcima, neovisno o njihovoj procesnoj ulozi, dobro snalaženje u ObZ iako je pritom nužno povezivati 3 različite kategorije procesnih odredbi i to: opće odredbe, koje se primjenjuju u svim postupcima koji se vode po ObZ, posebne odredbe, koje vrijede za pojedine vrste takvih postupaka kao i specifična pravila, odnosno odredbe koje se primjenjuju za pojedini specifični postupak unutar jedne vrste postupaka. K tome ne treba zaboraviti niti supsidijarnu, odnosno odgovarajuću primjenu drugih propisa.³³

Razlikovanje pojma obiteljske stvari od statusnih stvari, odnosno vrsta predmeta, potrebno je radi boljeg snalaženja u primjeni postupovnih odredbi. Čl. 345. st. 2. ObZ definiran je pojam obiteljske stvari. U obiteljske stvari ubrajamo bračne stvari³⁴, stvari u kojima se utvrđuje ili osporava majčinstvo ili očinstvo, stvari u kojima se odlučuje o roditeljskoj skrbi, mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, uzdržavanje i druge obiteljske stvari. Prema odredbi čl. 345. st. 3. ObZ, statusne stvari su bračne stvari, stvari u kojima se utvrđuje ili osporava majčinstvo ili očinstvo te stvari lišenja i vraćanja poslovne sposobnosti.

Postupci koji se u kojima se odlučuje o roditeljskoj skrbi te o ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s roditeljem (i postupci uzdržavanja djeteta) prema važećem ObZ mogu se voditi kao parnični i izvanparnični postupci.

Parnični postupak u kojem se odlučuje roditeljskoj skrbi i ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s roditeljem uređen je općim odredbama ObZ, odredbama koje se primjenjuju u posebnim parničnim postupcima te odredbama čl. 408. ObZ – čl. 422.

²⁷ Osmi dio ObZ obuhvaća odredbe čl. 345. – čl. 543.

²⁸ čl. 345. ObZ – čl. 352. ObZ

²⁹ čl. 368. ObZ – čl. 432. ObZ

³⁰ čl. 433. ObZ – čl. 508. ObZ

³¹ čl. 509. ObZ – čl. 528. ObZ

³² čl. 529. ObZ – čl. 543. ObZ

³³ Prvenstveno Zakona o parničnom postupku i Ovršnog zakona

³⁴ Bračne stvari su parnice radi razvoda braka, poništaja braka, ili utvrđenja da brak postoji/nepostoji.

ObZ, koji uređuje neke specifičnosti tog postupka. Uz to se u tim parnicama na odgovarajući način također Zakon o parničnom postupku („Narodne novine“, broj 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 2/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 28/13 i 89/14 – dalje ZPP).

Na izvanparnične postupke kojima se rješavaju pitanja o roditeljskoj skrbi i ostvarivanju osobnih odnosa roditelja s djetetom primjenjuju se opće odredbe važeće za sve sudske postupke, odredbe sadržane u dijelu ObZ pod naslovom Posebni izvanparnični postupci koje su opća pravila za izvanparnične postupke te specifična postupovna pravila koja se primjenjuju u tim postupcima.

Postupci o roditeljskoj skrbi mogu se također voditi kao posebni postupci ovrhe,³⁵ i to kao ovršni postupci radi predaje djeteta³⁶ i kao ovršni postupci radi ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom.³⁷ i kao posebni postupci osiguranja³⁸

II. Načini rješavanja nesporazuma o roditeljskoj skrbi

Većina roditelja roditeljsku skrb uglavnom stječe biološkim putem - rođenjem djeteta, ali roditeljsku skrb moguće je steći i pravnim putem, odnosno pravomoćnošću rješenja o posvojenju budući da naš pravni poredak regulira posvojenje djeteta kao način stvaranja pravnog odnosa roditeljstva.

Usprkos nevjerovatnom razvoju tehnike i znanosti današnjice nitko na svijetu nije uspio pronaći univerzalno znanje o tome kako postati, biti i ostati dobar roditelj. Zato se valjda u praksi često susrećemo s postupcima u kojima je predmet spora upravo roditeljska skrb, odnosno ispunjavanje sadržaja roditeljske skrbi.

U postupcima u kojima sud odlučuje o roditeljskoj skrbi itekako dolazi do izražaja znatan broj roditelja, koji nakon prestanka obiteljske zajednice, zbog konfliktnih priroda, neraščišćenih osobnih i emotivnih odnosa imaju problema u ostvarivanju sadržaja roditeljske skrbi prema zajedničkom maloljetnom djetetu. Posljedično tome, u postupcima o roditeljskoj skrbi imamo dva roditelja, koji se u sudnici i mimo nje, poput lavova bore ne bi li ostvarili pravo na roditeljsku skrb.

Nasuprot tome, zakonodavac načelom sporazumnog rješavanja obiteljskih odnosa,³⁹ daje zadatak svima koji obitelji pružaju stručnu pomoć ili odlučuju o obiteljskim stvarima da potiču sporazumno rješavanje obiteljskih odnosa. Razradu tog načela predstavljaju norme ObZ kojima su uređeni obvezno savjetovanje⁴⁰ i obiteljska medijacija⁴¹, kao izvansudski postupci, odnosno mogući načini mirnog i sporazumnog rješavanja nesporazuma roditelja u ostvarivanju sadržaja roditeljske skrbi.

³⁵ Opće odredbe sadržane su u čl. 509.ObZ – čl. 511. ObZ

³⁶ Čl. 512. ObZ – čl. 519. ObZ

³⁷ Čl. 520. ObZ – čl. 525. ObZ

³⁸ Čl. 529. ObZ

³⁹ Čl. 9. ObZ

⁴⁰ Čl. 321. ObZ – čl. 330. ObZ

⁴¹ Čl. 331. ObZ – čl. 344. ObZ

Nakon neuspješnog pokušaja rješavanja spora o roditeljskoj skrbi u izvansudskim postupcima roditeljima preostaje samo drugi način rješavanja njihovih nesporazuma: pokretanje sudskog postupka, parničnog ili izvanparničnog.

Tu nikako ne smijemo zaboraviti da na putu do suda i pokretanja sudskog postupka roditelji imaju obaveznu stepenicu, prepreku ili stanicu na kojoj se moraju zaustaviti, i nikako ju ne smiju preskočiti, obvezno savjetovanje. Preskakanje i zaobilaženje postupka obveznog savjetovanja može u konačnici rezultirati odbačajem inicijalnog akta⁴² kojim se postupak pokreće. Izvješće centra za socijalnu skrb o provedenom obveznom savjetovanju⁴³ koje nije starije od 6 mjeseci, u pravilu je, obavezni prilog uz tužbu ili uz prijedlog za pokretanje izvanparničnog postupka.

Čl. 329. st. 1. ObZ propisano je ukupno 8 slučajeva kada su roditelji i drugi članovi obitelji dužni prije pokretanja sudskih postupaka u vezi s ostvarivanjem roditeljske skrbi i osobnih odnosa u vezi s djetetom pokrenuti i osobno sudjelovati u postupku obveznog savjetovanja pred centrom za socijalnu skrb. Radi se o postupcima u kojima se odlučuje o:

- medicinskim postupcima na djetetu (čl. 88. st. 3. ObZ),
- obrazovanju djeteta (čl. 94. st. 6. ObZ),
- odobravanju plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (čl. 106. ObZ) ili sporazuma o ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom (čl. 122 ObZ), osim ako se radi o izmjeni plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili sporazuma o ostvarivanju osobnih odnosa (čl. 469. st. 2. ObZ),
- ostvarivanju roditeljske skrbi (čl. 105. ObZ),
- zastupanju djeteta u vezi s njegovim bitnim osobnim pravima (čl. 100. st. 1. ObZ i čl. 108. st. 3. ObZ),
- sporu između maloljetnog roditelja ili roditelja lišenog poslovne sposobnosti i djetetovog skrbnika, odnosno drugog roditelja u vezi s djetetovim bitnim osobnim pravima dok traje mirovanje roditeljske skrbi iz čl. 114. ObZ,
- ostvarivanju prava na informacije o bitnim okolnostima vezanim uz osobna prava djeteta (čl. 111. ObZ i čl. 112. st. 4. ObZ)
- ostvarivanju, ograničavanju ili zabrani ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom sukladno čl. 119. ObZ, čl. 120. ObZ i čl. 123. ObZ.

Čl. 329. st. 3. ObZ propisan je izuzetak od obveze pokretanja postupka obveznog savjetovanja prije pokretanje sudskog postupka jer roditelji nemaju obvezu pokrenuti postupak obveznog savjetovanja ako su voljni sporazumno promijeniti postojeću ovršnu sudsku odluku, plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili sporazum.

Obvezno savjetovanje ne provodi se niti u odnosu na roditelje (i druge članove obitelji)⁴⁴ u 3 slučaja i to:

⁴² Tužbe ili prijedloga kojim se pokreće izvanparnični postupak

⁴³ Čl. 324. ObZ uređen je sadržaj Izvješća centra za socijalnu skrb o obveznom savjetovanju, način dostave tog izvješća strankama, trajanje takvog postupka i vrijeme njegova važenja.

⁴⁴ To su roditelji i drugi članovi obitelji

1. koji su lišeni poslovne sposobnosti, a nisu u stanju shvatiti značenje i posljedice postupaka niti uz stručnu pomoć,
2. koji su nesposobni za rasuđivanje,
3. koji su nepoznatog prebivališta i boravišta.

Svrha provođenja obveznog savjetovanja prije pokretanja postupaka o ostvarivanju roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom jest postizanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. Uz postignuti plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi zakonodavac veže dopuštenost pokretanja izvanparničnog postupka radi sporazumnog razvoda braka za bračne drugove koji imaju zajedničku maloljetnu djecu, izvanparničnog postupka radi odobravanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili njegove izmjene.

Kad roditelji koji ne žive u obiteljskoj zajednici ne postignu plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi tijekom postupka obveznog savjetovanja ili obiteljske medijacije ostaje im samo mogućnost tužbom pokrenuti parnični postupak pred sudom radi razvoda braka, rješavanja pitanja o roditeljskoj skrbi, određivanja osobnih odnosa roditelja koji ne živi s djetetom i djeteta.

Druga je opcija prijedlogom pokrenuti izvanparnični postupak radi ostvarivanja pojedinih sadržaja roditeljske skrbi i ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom ili izvanparničnih postupaka za određivanje mjera za zaštitu prava i dobrobiti djece.

Na izvanparnične postupke kojima se rješavaju pitanja o roditeljskoj skrbi i ostvarivanju osobnih odnosa roditelja s djetetom primjenjuju se opće odredbe važeće za sve sudske postupke, odredbe sadržane u dijelu ObZ pod naslovom Posebni izvanparnični postupci, kao opća pravila za izvanparnične postupke te specifična postupovna pravila koja se primjenjuju u svakom od tih postupaka. Specifična postupovna pravila za izvanparnične postupke koji se vode radi rješavanja pitanja o roditeljskoj skrbi i ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s roditeljem sadržane su u:

- a) čl. 461. – čl. 467. ObZ, koji uređuju postupak radi odobravanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi,
- b) čl. 468. ObZ, kojim je uređen izvanparnični postupak odobravanja sporazuma o ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom,
- c) čl. 469. ObZ, kojim je uređen izvanparnični postupak radi odobravanja izmijenjenog plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i sporazuma o osobnim odnosima,
- d) čl. 478. ObZ – čl. 484. ObZ, kojima su uređeni posebni izvanparnični postupci koji se vode radi ostvarivanja roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom,
- e) čl. 485. ObZ – čl. 489. ObZ, kojim je uređen izvanparnični postupak radi određivanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta.

Postupci o roditeljskoj skrbi mogu se također voditi kao posebni postupci ovrhe,⁴⁵ i to kao ovršni postupci radi predaje djeteta⁴⁶ i kao ovršni postupci radi ostvarivanja

⁴⁵ Opće odredbe sadržane su u čl. 509. ObZ – čl. 511. ObZ

⁴⁶ Čl. 512. ObZ – čl. 519. ObZ

osobnih odnosa s djetetom.⁴⁷ i kao posebni postupci osiguranja.⁴⁸ U svim ovršnim postupcima koji se vode po ObZ na odgovarajući način se primjenjuje Ovršni zakon („Narodne novine“, broj 112/12, 5/13 i 93/14 – dalje: OZ).

III. Stvarna i mjesna nadležnost sudova

Stvarna nadležnost općinskih sudova uređena je čl. 34. ZPP. Odredbom čl. 34. st. 1. ZPP propisano je da općinski sudovi u parničnom postupku uvijek sude u prvom stupnju u sporovima o uzdržavanju, postojanju ili nepostojanju braka, poništenju i rastavi braka, utvrđivanju ili osporavanju očinstva ili materinstva, s kojim će roditeljem dijete živjeti i o roditeljskoj skrbi ako se istodobno odlučuje o rastavi braka, postojanju ili nepostojanju braka i poništenju braka. St. 2. tog članka propisano je da općinski sudovi sude u prvom stupnju i u svim drugim sporovima iz čl. 1. ZPP koji nisu u prvostupanjskoj nadležnosti trgovačkih ili kojih drugih sudova.

Stvarna nadležnost županijskih sudova za postupanje u obiteljskim predmetima uređena je čl. 34.a ZPP te čl. 4. st. 2. Zakona o područjima i sjedištima sudova („Narodne novine“, broj 128/14)⁴⁹, kojim je propisano da se za odlučivanje o žalbama protiv odluka svih općinskih sudova u obiteljskim predmetima određuju Županijski sud u Puli-Pola, Županijski sud u Splitu i Županijski sud u Zagrebu.

Mjesna nadležnost u sporovima za zakonsko uzdržavanje uređena je čl. 51. ZPP, u bračnim sporovima čl. 54. ZPP te u sporovima o utvrđivanju ili osporavanju očinstva ili materinstva čl. 55. ZPP.

U 8. dijelu ObZ, koji normira postupovna pravila i specifične vrste izvanparničnih postupaka, posebnih postupaka ovrhe i posebnih postupaka osiguranja unesen je čitav niz odredbi kojima je uređena mjesna nadležnost sudova za sve vrste izvanparničnih postupaka, posebnih postupaka ovrhe i posebnih postupaka osiguranja.

Opća odredba o mjesnoj nadležnosti sudova u izvanparničnim postupcima sadržana je u čl. 435. ObZ.

Mjesna nadležnost sudova za postupanje u specifičnim izvanparničnim postupcima koji se vode po ObZ uređena je:

- čl. 451. ObZ za postupke u kojima se odlučuje o dopuštenju za sklapanje braka;
- čl. 455. ObZ za postupke u kojima se odlučuje povodom prijedloga za sporazumni razvod braka;
- čl. 462. ObZ za postupke radi odobravanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi;

⁴⁷ Čl. 520. ObZ – čl. 525. ObZ

⁴⁸ Čl. 529. ObZ

⁴⁹ Zakon o područjima i sjedištima sudova, sukladno čl. 23. stupio je na snagu 1. travnja 2015., osim odredbi čl. 4. st. 1., 2. i 3., čl. 6. i čl. 14. koji su stupili na snagu 1. srpnja 2015. te članka 4. st. 4. koji je stupio na snagu 1. siječnja 2016.

- čl. 471. ObZ za postupke radi odobravanja sporazuma o uzdržavanju djeteta;
- čl. 475. ObZ za postupke u pojednostavnjenom postupku u stvarima uzdržavanja;
- čl. 480. ObZ u postupcima radi ostvarivanja roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom;
- čl. 488. ObZ u postupcima radi zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta;
- čl. 492. ObZ u postupcima radi zaštite obiteljskog doma;
- čl. 494. ObZ u postupcima radi nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta;
- čl. 512. ObZ u postupcima radi ovrhe radi predaje djeteta;
- čl. 520. ObZ u postupcima za određivanje i provođenje ovrhe radi ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom;
- čl. 526. ObZ u postupcima za određivanje i provođenje ovrhe radi ostvarivanja uzdržavanja iz plaće ili drugih stalnih primanja ovršenika;
- čl. 530. ObZ u postupcima za određivanje privremene mjere o tome s kojim će roditeljem/drugom osobom dijete stanovati i ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom te privremenih mjera radi uzdržavanja.

IV. Vrste sudskih postupaka o roditeljskoj skrbi

a) Parnični postupci o roditeljskoj skrbi

Spor o roditeljskoj skrbi je spor o pitanju s kojim će roditeljem dijete stanovati i načinu ostvarivanja roditeljske skrbi u kojem se odlučuje i o ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s roditeljem te uzdržavanju djeteta.⁵⁰ Može se voditi kao samostalan postupak ili kao adhezijski postupak u parnici radi razvoda braka bračnih drugova koji imaju zajedničku maloljetnu djecu.

Uvijek kad roditelji ne postignu plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili postignu plan ali ga sud ne odobri, svaki roditelj ili dijete može podnijeti tužbu radi rješavanja pitanja s kojim će roditeljem dijete stanovati, načinu ostvarivanja osobnih odnosa djeteta s drugim roditeljem te o uzdržavanju djeteta. U takvim parnicama sud nije vezan zahtjevima stranaka, a u takvim parnicama se ne primjenjuju odredbe ZPP koje se odnose na odgovor na tužbu i pripremno ročište.

Tužitelj, uz tužbu kojom pokreće parnici o roditeljskoj skrbi, kao obavezan prilog mora priložiti izvješće centra za socijalnu skrb o provedenom obveznom savjetovanju, ne starije od 6 mjeseci.⁵¹ Posljedice nepostupanja sukladno zakonu, odnosno nedostavljanja obaveznog priloga uz tužbu propisane su čl. 410. st. 2. i st. 3. ObZ.

Prema odredbi čl. 413. st. 1. ObZ sud mora po službenoj dužnosti odlučiti s kojim će roditeljem dijete stanovati, o ostvarivanju roditeljske skrbi, osobnim odnosima djeteta s roditeljem i o uzdržavanju u slučaju kad odlučuje u bračnom sporu ili u drugim

⁵⁰ Čl. 408. st. 1. ObZ

⁵¹ Čl. 410. st. 1. ObZ

slučajevima razdvojenog života roditelja te odlukom o utvrđivanju ili osporavanju majčinstva ili očinstva kada je donošenje ove odluke, s obzirom na ishod te parnice i okolnosti slučaja moguće. Sud odlukom kojom odlučuje na temelju čl. 413. st. 1. ObZ može:

1. ograničiti ili zabraniti ostvarivanje osobnih odnosa djeteta s roditeljem,
2. odrediti osobne odnose pod nadzorom stručne osobe
3. izreći mjeru za zaštitu prava i dobrobiti djeteta
4. odlučiti o ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s maćehom ili očuhom ako su u trenutku prestanka bračne zajednice živjeli zajedno i brinuli se o djetetu.

U parnicama o roditeljskoj skrbi i osobnim odnosima djeteta s roditeljem s kojim ne stanuje dijete ima položaj stranke. To proizlazi iz odredbe čl. 414. ObZ, kojom je uređen pravni položaj i zastupanje djeteta u tim parnicama. Naime, čl. 414. st. 1. ObZ propisano je: „Dijete je stranka postupaka u kojima se odlučuje o ostvarivanju roditeljske skrbi i osobnih odnosa djeteta s roditeljem te uzdržavanju djeteta, neovisno o tome je li ga pokrenulo.“

Prema citiranoj zakonskoj odredbi dijete je stranka u parnici kojom se odlučuje o roditeljskoj skrbi, čime je ojačana djetetova postupovna i njegova prava. Odredba takvog sadržaja nije postojala u ranijem ObZ03.

Iako se tom odredbom zasigurno štite interesi djeteta jer dijete ima svojstvo stranke u postupku, ta odredba izaziva puno dilema i nedoumica u praksi. Bolje reći, ObZ ne daje odgovor na pitanje kako tu odredbu realizirati u praksi. Postavlja se pitanje je li dijete u parničnim postupcima u kojima jedan roditelj tuži drugog roditelja radi donošenja odluke o roditeljskoj skrbi na aktivnoj (tužiteljskoj) strani ili na pasivnoj strani (tuženik) kao stranka? Mnogi suci se pitaju treba li, kako i gdje dijete kao stranku naznačiti u odlukama kojima okončavaju takve parnice.

Neupitno je da se u parnicama o roditeljskoj skrbi i osobnim odnosima djece osim o roditeljskoj skrbi ujedno odlučuje o važnim pravima i dobrobiti djeteta, ali iskustvo pokazuje da suci u uvodima presuda koje donose u takvim parnicama dijete uopće ne navode kao stranku, iako se radi o samostalnom postupku. Isto se događa kad se o roditeljskoj skrbi odlučuje u adhezijskom postupku.⁵²

Možda je jedan od odgovora na postavljeno pitanje da se u odluci donesenoj u parnici o roditeljskoj skrbi u uvodu odluke navedu stranke (tužitelj i tuženik) na uobičajeni način, a da se u dijelu uvoda kojim pobliže označavamo vrstu sudskog postupka, nakon uobičajenog „radi“ dodamo „donošenja odluke o roditeljskoj skrbi koja je u najboljem interesu maloljetnog djeteta x,y,, koje je stranka u ovom postupku, kojeg zastupa x,y, poseban skrbnik“. No, to je samo jedan od prijedlog rješenja jer ObZ konkretan odgovor na postavljeno pitanje ne daje.

⁵² Već se ranije često postavljalo pitanje kako dijete kao stranku označiti u parnicama radi razvoda braka, u kojima se parnični postupak o roditeljskoj skrbi, osobnim odnosima s drugim roditeljem i o uzdržavanju odlučivalo u adhezijskom postupku i dijete je u izreci presude navedeno kao stranka (maloljetni tužitelj), ali to isto nije učinjeno u uvodu te presude.

Ovdje treba posebno istaknuti da dijete u parnicama o roditeljskoj skrbi zastupa poseban skrbnik imenovan za taj postupak sukladno čl. 240. ObZ, osim ako je ObZ propisano da dijete zastupa zakonski zastupnik ili centar za socijalnu skrb.⁵³ Zato roditelji djeteta nisu ovlašteni uz posebnog skrbnika poduzimati radnju u postupku u ime djeteta.⁵⁴

U izreci odluke kojom odlučuje o roditeljskoj skrbi sud mora određeno navesti način na koji će roditelji ostvarivati roditeljsku skrb.⁵⁵ Sukladno čl. 415. ObZ u toj odluci sud će, ako je to potrebno, naložiti osobi kod koje se dijete nalazi da ga preda roditelju,⁵⁶ odrediti rok za predaju djeteta ili naložiti da se dijete preda odmah.⁵⁷ Osim toga, izreka odluke kojom se odlučuje o roditeljskoj skrbi mora sadržavati sve one bitne elemente koji se uređuju planom o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, tj. mora sadržavati: odluku o mjestu i adresi djetetova stanovanja, vremenu koje će dijete provoditi sa svakim od roditelja, načinu razmjene informacija u vezi s davanjem suglasnosti pri donošenju odluka bitnih za dijete sukladno čl. 108. ObZ te razmjene važnih informacija u vezi s djetetom iz čl. 111. ObZ, visinu uzdržavanja kao obvezu roditelja kod kojeg dijete ne stanuje i način na koji će se rješavati buduća sporna pitanja.

ObZ čl. 417. uređuje posebne dužnosti i odluke suda kod odlučivanja o ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s roditeljem. U takvim parnicama sud je dužan:

1. upoznati roditelje da je ostvarivanje osobnih odnosa djeteta s roditeljem od posebne važnosti za djetetovu dobrobit,
2. poticati roditelje na postizanje sporazuma i sudjelovanje u postupku obiteljske medijacije, osim u slučaju obiteljskog nasilja,
3. ako izostane sporazum roditelja, sud mora voditi računa da mjesto na kojem će se ostvarivati osobni odnosi djeteta s roditeljem bude prikladno za dijete, uzimajući u obzir istodobno stvarne prostore i vremenske mogućnosti roditelja koji ima pravo na ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom.

U izreci odluke sud moraju precizno navesti detaljne podatke o načinu, vremenu i mjestu preuzimanja, odnosno povratka djeteta, a po potrebi i troškovima ostvarivanja osobnih odnosa roditelja s djetetom.

K tome, sud mora u obrazloženje presude unijeti pisano upozorenje o pravnim posljedicama nepoštivanja obveze omogućavanja ostvarivanja osobnih odnosa djeteta s drugim roditeljem i to:

1. mogućnost izricanja novčane kazne do 30.000,00 kuna
2. mogućnost izricanja zatvorske kazne od 1-6 mjeseci,
3. mogućnost promjene odluke s kojim će roditeljem dijete stanovati.

⁵³ Čl. 414. st. 2. ObZ

⁵⁴ Čl. 14. st. 3. ObZ

⁵⁵ Čl. 105. st. 5. ObZ

⁵⁶ Čl. 415. st. 1. ObZ

⁵⁷ Čl. 415. st. 2. ObZ

ObZ također uređuje mjere kojima se osigurava provedba odluke o ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s roditeljem (čl. 418. ObZ), kao i mjere kojima se osigurava povratak djetetu (čl. 419. ObZ).

U parnicama u kojima se odlučuje o tome s kojim roditeljem će dijete stanovati, roditeljskoj skrbi i osobnim odnosima djeteta s roditeljem dužnost je suda da prije donošenja odluke djetetu omogući da izrazi svoje mišljenje, utvrdi na koji način je svaki od roditelja provodio vrijeme s djetetom i na koji način je ostvarivao roditeljsku skrb o djetetu prije pogoršanja obiteljskih odnosa te po potrebi pribaviti nalaz i mišljenje centra za socijalnu skrb ili ovlaštenog sudskog vještaka, cijeneći spremnost roditelja na suradnju u izvansudskom postupku obveznog savjetovanja i obiteljskoj medijaciji te spremnost roditelja na poticanje ostvarivanja osobnih odnosa djeteta s drugim roditeljem, osim iznimno u slučajevima obiteljskog nasilja.⁵⁸

Čl. 422. Obz propisao je da je protiv drugostupanjske odluke o tome s kojim će roditeljem dijete stanovati, o roditeljskoj skrbi, o ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s drugim roditeljem i o uzdržavanju djeteta dopuštena izvanredna revizija iz čl. 382. st. 2. ZPP.

b) Izvanparnični postupci o roditeljskoj skrbi

Posebni izvanparnični postupci koji se pred sudom mogu voditi radi ostvarivanja roditeljske skrbi samo su dio izvanparničnih postupaka nabrojanih čl. 433. ObZ,⁵⁹ i to su:

1. Postupak radi sporazumnog razvoda braka bračnih drugova koji imaju zajedničko maloljetno dijete,
2. Postupak radi odobravanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi
3. Postupak radi izmjene plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i sporazuma o osobnim odnosima,
4. Postupak radi ostvarivanja sadržaja roditeljske skrbi, povjeravanja ostvarivanja roditeljske skrbi zbog smrti roditelja, mirovanja ostvarivanja roditeljske skrbi i ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom te
5. Postupci radi određivanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta.

Odredbom čl. 434. ObZ propisano je načelo monokratnosti u prvostupanjskom i drugostupanjskom postupku (sudac pojedinac).

Odgovor na pitanje tko su stranke u izvanparničnim postupcima sadržan je u čl. 436. ObZ, kojim je propisano da su stranke u postupku predlagatelj, osoba koju je predlagatelj označio kao protustranku ili ju je inače naveo kao stranku (ma što to značilo?), svaka osoba na čiji bi pravni položaj mogla izravno utjecati odluka koja se predlaže ili odluka koju sud donosi u povodu prijedloga ili po službenoj dužnosti može donijeti, odnosno osoba na čiji bi pravni položaj mogla izravno utjecati neka

⁵⁸ Ova dužnost suda normira čl. 416. ObZ

⁵⁹ Čl. 433. ObZ predviđeno je ukupno 11 posebnih izvanparničnih postupaka

druga radnja suda i svaka osoba, tijelo ili oblik udruživanja koja se na temelju zakona treba uključiti u postupak. Na sve navedene osobe na odgovarajući način se primjenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku o umješaču.

Čl. 437. ObZ, govori o prijedlogu kojim se pokreće postupak. Taj prijedlog ne mora sadržavati određeni zahtjev, ali se iz njega mora zaključiti kakvu odluku ili drugu sudsku radnju (postavlja se pitanje što je to druga sudska radnja?) predlagatelj traži te na kavom činjeničnom stanju taj zahtjev temelji.

Sud u izvanparničnom postupku odluku može donijeti i bez održavanja rasprave ako ocijeni da rasprava nije potrebna (čl. 439. ObZ).

Opća odredba o pravilima dokazivanja u izvanparničnim postupcima sadržana je u čl. 440. ObZ, koji kaže da se u izvanparničnom postupku mogu radi utvrđivanja činjeničnog stanja koristiti sva za to prikladna dokazna sredstva.

ZPP ne poznaje termin "prikladno dokazno sredstvo" pa se postavlja pitanje kakva su to dokazna sredstva. Zakonodavac je u tim postupcima zadržao načelo inkvizitornosti, jer sud po službenoj dužnosti može izvoditi dokaze i prikupljati obavijesti i kad se sve stranke tomu protive, kad posumnja u postojanje činjenice koja se zakonski predmnijeva ili kad postoji dokaz o njezinu postojanju.⁶⁰

Za slučaj kad se stranka čije je saslušanje nužno, ili koja mora predočiti neku ispravu ili omogućiti razgledavanje predmeta uviđaja koji je u posjedu te stranke, sud može protiv te stranke primijeniti prisilna sredstva normirana čl. 441. ObZ ako se stranka bez opravdanog razloga ne odazove pozivu suda ili ne postupi po traženju suda.

Čl. 441. ObZ uređena su prisilna sredstva, ili bolje reći opasno naoružanje, kojim suci raspolažu tijekom izvanparničnog postupka. Sud u izvanparničnom postupku može izricati i izvršavati novčane i zatvorske kazne u skladu s odredbama OZ, odrediti i provesti prisilno dovođenje, odrediti i provesti oduzimanje isprava i predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz i postaviti privremenog zastupnika koji će na trošak i rizik osobe koja se pozivu nije odazvala poduzimati radnje koje može poduzimati zastupnik. Moram ovdje primijetiti da ista prisilna sredstva predviđena i u ovršnim postupcima koji se vode radi predaje djeteta, ali je u čl. 516. ObZ propisana visina novčanih kazni (30.000,00 kuna) i dužina trajanja zatvorskih kazni (1 dan do 6 mjeseci).

U izvanparničnim postupcima sud odlučuje rješenjem, koje prema odredbi čl. 442. st. 2. ObZ ne mora biti obrazloženo ako su prihvaćeni prijedlozi stranaka koji međusobno nisu u suprotnosti, ako rješenje odgovara izjavljenoj volji svih stranaka ili ako je rješenje bilo usmeno objavljeno u nazočnosti svih stranaka i sve su se stranke odrekle prava na žalbu. U ostalim slučajevima rješenje mora biti obrazloženo.

Pravni lijekovi (žalba, revizija i prijedlog za preinaku ili ukidanje rješenja) načelo uređeni su uređeni čl. 445. do čl. 448. ObZ. Zato je uvijek potrebno provjeriti je li iznimka propisana u dijelu ObZ kojim se uređuju specifičnosti svakog izvanparničnog postupka nabrojanog u čl. 433. ObZ.

⁶⁰ Čl. 440. st. 2. ObZ

Posebni izvanparnični postupci radi ostvarivanja roditeljske skrbi uređeni su čl. 489. ObZ, koja propisuje da se u izvanparničnim postupcima radi ostvarivanja pojedinih sadržaja roditeljske skrbi odlučuje o:

1. medicinskim postupcima povezanim s rizicima teških posljedica za zdravlje djeteta (čl. 88. st. 3. ObZ),
2. obrazovanju djeteta (94. st. 6. ObZ),
3. raspolaganju prihodima od imovine djeteta (čl. 97. st. 4. ObZ),
4. upravljanju i zastupanju djeteta u vezi s vrjednijom imovinom, odnosno imovinskim pravima (čl. 98. st. 3. ObZ i čl. 101. st. 1. ObZ),
5. neslaganju roditelja o odlukama koja se odnose na bitna osobna prava djeteta (čl. 100. st. 5. ObZ)
6. neslaganju roditelja o odlukama koje su bitne za dijete (čl. 109. st. 1. ObZ).

U postupku radi mirovanja ostvarivanja roditeljske skrbi zbog pravih ili stvarnih zapreka odlučuje se o:

1. neslaganju roditelja ili roditelja i djetetova skrbnika oko zastupanja djeteta u slučaju mirovanja ostvarivanja roditeljske skrbi zbog pravih zapreka sukladno čl. 114. st. 3. ObZ,
2. mirovanju ostvarivanja roditeljske skrbi zbog pravih zapreka te njegovu prestanku sukladno čl. 115. st. 1. i st. 4. ObZ
3. povjeravanju ostvarivanja roditeljske skrbi zbog smrti roditelja koji je samostalno ostvarivao roditeljsku skrbi zbog stvarnih zapreka sukladno čl. 115. st. 3. ObZ.

U postupku radi povjeravanja ostvarivanja roditeljske skrbi drugom roditelju zbog smrti roditelja koji je samostalno ostvarivao roditeljsku skrb odlučuje se o povjeravanju roditeljske skrbi drugom roditelju sukladno čl. 116. st. 2. ObZ.

Bitno je ovdje navesti da prema novom obiteljsko pravnom uređenju roditelji imaju dužnost prije pokretanja sudskog postupka u vezi s ostvarivanjem roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom pokrenuti i osobno sudjelovati u izvansudskom postupku obveznog savjetovanja.

ObZ propisuje dužnost predlagatelja koji namjerava pokrenuti takav izvanparnični postupak da uz prijedlog sudu dostavi izvješće o obveznom savjetovanju, ne starije od 6 mjeseci kad podnosi prijedlog za odlučivanje o:

1. medicinskim postupcima povezanim s rizicima teških posljedica za zdravlje djeteta (čl. 88. st. 3. ObZ),
2. obrazovanju djeteta (čl. 94. st. 6. ObZ),
3. neslaganju roditelja o odlukama koje se odnose na bitna osobna prava djeteta (čl. 100. st. 5. ObZ)
4. neslaganju roditelja o odlukama koje su bitne za dijete sukladno čl. 108. ObZ,

5. neslaganju roditelja ili roditelja i djetetova skrbnika oko zastupanja djeteta u slučaju mirovanja ostvarivana roditeljske skrbi zbog pravnih zapreka (čl. 114. st. 3. ObZ),
6. pravu na informacije o bitnim okolnostima vezanim uz osobna prava djeteta (čl. 112. st. 2. i 4. ObZ te čl. 122. st. 5. ObZ),
7. ostvarivanju osobnih odnosa djeteta sa srodnicima i drugim osobama iz čl. 120. st. 1. i 2. ObZ i promjeni tog rješenja,
8. ograničenju ili zabrani ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom i promjeni tog rješenja (čl. 123. st. 1. ObZ i čl. 125. st. 4. ObZ).

c) Izvanparnični postupci radi određivanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta

Materijalnopravne pretpostavke za određivanje mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta normirane su odredbama čl. 127. ObZ – čl. 179. ObZ. Takvim mjerama mogu se štititi osobna i imovinska prava i dobrobiti djeteta.

Mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta možemo razlikovati ovisno o tome je li njihovo izricanje u nadležnosti centra za socijalnu skrb⁶¹ ili suda.⁶²

Takve mjere najčešće se određuju roditeljima, mogu se odrediti i osobama kojima je povjerena svakodnevna skrb o djetetu, a samo mjera povjeravanja djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju može se izreći (osim roditelja) djetetu s problemima u ponašanju.

Dijete ima pravo sudjelovati i izraziti svoje mišljenje u svim postupcima procjenjivanja i određivanja mjera kojima se štite njegova prava i dobrobit.⁶³

Čl. 485. ObZ propisano je o čemu se odlučuje u postupcima radi određivanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta i to na način da su u prvom stavku objekti zaštite osobna prava i dobrobiti djeteta, dok su u st. 2. objekt zaštite imovina i imovinska prava djeteta.

Zastupanje djeteta u izvanparničnim postupcima kojima se odlučuje o mjerama za zaštitu prava i dobrobiti djeteta uređeno je čl. 487. ObZ. Tom je odredbom propisano da u postupcima radi zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta iz čl. 485. st. 1. točka 1., 3., 4. i 5. ObZ⁶⁴ dijete zastupa posebni skrbnik kojeg imenuje sud, a roditelji djeteta nisu ovlašteni uz posebnog skrbnika poduzimati radnje u postupku u ime djeteta.

Odredbe ObZ kojima je uređen izvanparnični postupak radi izricanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta sadrže još jednu specifičnu odredbu, odredbu o žalbi (čl.

⁶¹ Čl. 134. ObZ – čl. 148. ObZ

⁶² Čl. 149. ObZ – čl. 176. ObZ

⁶³ Čl. 130. st. 1. ObZ

⁶⁴ Radi se o izvanparničnom postupku kojim se odlučuje o povjeravanju djeteta, o oduzimanju prava roditelju da stanuje s djetetom, povjeravanju djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći i odgoju ustanovi socijalne skrbi i udomiteljskoj obitelji te izvanparničnim postupcima u kojima se odlučuje o lišenju prava na roditeljsku skrb.

489. ObZ), kojom je propisano da se žalba protiv takvih odluka može podnijeti u roku od 3 dana od dana uručenja, odnosno dostave prijepisa odluke, a drugostupanjski sud mora donijeti i otpremiti odluku u roku 8 dana od dana primitka žalbe, što je u praksi neizvedivo.

d) Posebni postupci ovrhe u kojima se odlučuje o roditeljskoj skrbi

Posebni postupci ovrhe mogu se voditi, sukladno čl. 509. ObZ, kao postupci radi predaje djeteta, ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom i uzdržavanja. Ovrha radi predaje djeteta uređena je čl. 512. ObZ do čl. 519. ObZ.

Zakonodavac u čl. 513. st. 1. ObZ taksativno naveo ovršne isprave (osnove za određivanje ovrhe) na temelju kojih se može podnijeti prijedlog za ovrhu radi predaje djece, i to su: plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi odobren od strane suda, odluke suda o tome s kojim roditeljem će dijete stanovati, odluke suda o privremenoj mjeri s kojim će roditeljem ili drugom osobom dijete stanovati ili odluke suda o mjerama za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djece. Ovdje treba napomenuti uočenu razliku u terminologiji koju zakonodavac koristi u ObZ, „osnove za određivanje ovrhe“, u odnosu na uobičajeni terminologiju OZ (ovršne isprave).

Ovrha radi predaje djeteta može se provesti na temelju navedenih ovršnih isprava bez obzira je li njima naložena predaje djeteta,⁶⁵ a stranke u postupku su roditelji, druga osoba s kojom će, odnosno kod koje će dijete stanovati na temelju ovršne isprave i centar za socijalnu skrb. Aktivna legitimacija za pokretanje takvog ovršnog postupka normirana je čl. 513. st. 4. ObZ (roditelj ili druga osoba s kojom će dijete stanovati, odnosno kod koje će dijete stanovati) i čl. 513. st. 5. ObZ (centar za socijalnu skrb o mjerama za zaštitu prava i dobrobiti djece).

Sredstva ovrhe ObZ uređena su čl. 514. ObZ, kojim je propisano da se ovrha može provesti izricanjem i provođenjem novčane kazne (30.000,00 kuna), zatvorske kazne (od 1 dana do 6 mjeseci) ili prisilnim oduzimanjem i predajom djeteta.

Navedena sredstva ovrhe mogu se odrediti i provesti protiv osobe koja protivno nalogu suda odbija predati dijete ili poduzima radnje s ciljem skrivanja djeteta ili onemogućavanja provođenja odluke te protiv osobe kod koje se dijete nalazi i protiv osobe od čije volje ovisi predaja djeteta.

Usporedbom odredbi ObZ03 i ObZ koje uređuju ovršne postupke radi predaje djeteta proizlazi da se u najvećem dijelu odredbi radi o odredbama istog ili vrlo sličnog sadržaja, ali su odredbe novog ObZ usklađene s novom terminologijom, a samo dio tih odredbi je izmijenjen.

Sada je čl. 514. ObZ određena visina maksimalne kazne i kazne zatvora, što ranije nije bilo određeno ObZ, određeno je da sud može prije određivanja sredstva ovrhe saslušati osobu protiv koje se ovrha provodi te dijete, s obzirom na okolnosti slučaja tijekom postupka ovrhe uputiti na stručni razgovor.

⁶⁵ Čl. 513. st. 2. ObZ

Nadalje, dopunjena je izmijenjena odredba koja normira odgodu ovrhe jer su u čl. 519. st. 1. ObZ navedene pretpostavke za odgodu ili ograničenje mjere ovrhe. Tako sud može odgoditi ovrhu ili ograničiti mjere ovrhe kad je u tijeku odlučivanje povodom žalbe protiv prvostupanjske odluke, kad je u tijeku postupak radi izmjene odluke te kad se djetetu nalaže stručni razgovor, ali samo ako se time bitne ne ugrožavaju osobni i drugi važni interesi djeteta.

Odredbe ObZ koje uređuju ovrhu radi ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom sadržajno i smisljeno su vrlo slične odredbama ranijeg ObZ03. Njima je uređena mjesna nadležnost suda, ovršne isprave (osnove za određivanje ovrhe) na temelju kojih se određuje ovrhe, stranke u postupku, sredstva ovrhe. Ovršne isprave su po sudu odobreni plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili drugi sporazum o ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom, odluke suda o ostvarivanju osobnih odnosa i odluke o privremenoj mjeri radi ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom.

Razliku između odredi ranijeg ObZ03 i ObZ nalazimo u čl. 522. ObZ, kojim je propisano održavanje ročišta prije donošenja rješenja o ovrši. Na tom ročištu sud će saslušati stranke radi utvrđivanja odlučnih činjenica, procjene svih okolnosti te će djetetu omogućiti da izrazi svoje mišljenje. Nakon saslušanja stranaka sud može odgoditi ovrhu za 30 dana i naložiti stručni razgovor s djetetom ili predložiti strankama da spor pokušaju riješiti u obiteljskom medijacijom ili posebnom odlukom precizirati ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom.

Nova je i odredba čl. 524. ObZ kojom su normirane pretpostavke za odgodu ovrhe te odredba čl. 525. ObZ kojom je predviđena mogućnost da sud u ovakvom ovršnom postupku dijete uputi na stručni razgovor, kao i mogućnost suda da odbije prijedloga za ovrhu ako se dijete koje je navršilo 14 godina i nakon razgovora sa stručnom osobom prema uputi suda protivi ostvarivanju osobnih odnosa s roditeljem ili drugom osobom s kojom prema ovršnoj ispravi ima pravo na ostvarivanje osobnih odnosa.

e) Posebni postupci osiguranja u kojima se odlučuje o roditeljskoj skrbi

Posebni postupci osiguranja uređeni ObZ razlikuju se od odredbi ObZ03. Odredbama ObZ03 bila je normirana samo mjera osiguranja radi uzdržavanja,⁶⁶ a druge privremene mjere bile su donošene primjenom odredbi OZ.

Sada zakonodavac čl. 529. st. 1. ObZ, osim privremene mjere radi uzdržavanja, uvodi još jednu vrstu privremenih mjera – privremenu mjeru o tome s kojim će roditeljem, odnosno drugom osobom dijete stanovati i ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom. Sve navedene privremene mjere sud može odrediti prije pokretanja sudskih postupaka u kojima se odlučuje o pravu koje se privremenom mjerom osigurava, kao i tijekom njegova trajanja.⁶⁷

⁶⁶ Čl. 354. ObZ03 – čl. 359. ObZ

⁶⁷ Čl. 529. st. 2. ObZ

Predviđena je mogućnost da sud o prijedlogu za određivanje privremene mjere odluči bez održavanja rasprave te da se radnje poduzete u postupku radi određivanja privremene mjere neće ponovo provoditi u postupku u kojem se odlučuje o odnosu koji se privremenom mjerom osigurava, osim ako se ne očekuje utvrđivanje novih činjenica.

Odredbom čl. 532. ObZ propisana je dužnost pokretanja postupka u kojem se odlučuje o odnosu koji se privremenom mjerom osigurava kad je privremena mjera određena prije pokretanja postupka. U tom će slučaju sud uputiti stranku da u roku od 3 mjeseca pokrene odgovarajući postupak radi opravdanja privremene mjere. Posljedica nepokretanja tog postupka jest ukidanje rješenja kojim je određena privremena mjera.

Provedba ovrhe na temelju rješenja kojim je određena privremena mjera je moguća u slučajevima obiteljskog nasilja ili drugih otežavajućih okolnosti i prije nego što odluka bude dostavljena suprotnoj stranci.

Mogućnost izmjene ili ukidanja odluke kojom je izrečena privremena mjera uređena je čl. 534. ObZ. Tako sud može privremenu mjeru izmijeniti ili ukinuti na prijedlog stranke ili po službenoj dužnosti ako ju je po službenoj dužnosti ovlašten odrediti.⁶⁸ Za izmjenu privremene mjere nadležan je sud koji je donio odluku, osim ako je predmet ustupljen drugom sudu. Ako se predmet o privremenoj mjeri nalazi pred drugostupanjskim sudom, tada nije dopuštena izmjena ili ukidanje pobijane odluke suda prvog stupnja.⁶⁹ Postavlja se pitanje zašto tijekom žalbenog postupka stranke ne bi mogle postići sporazum i predlagatelj potom odustati od privremene mjere.

U čl. 534. ObZ navedene su pretpostavke kada će sud donijeti rješenje o ukidanju privremene mjere i to: ako stranka u roku od 3 mjeseca ne pokrene postupak o pravu koje se privremenom mjerom osigurava, ako se zahtjev za odlučivanje o odnosu koji se mjerom osigurava povuče ili odbaci ili kad je postupak o odnosu koji se mjerom osigurava pravomoćno okončan⁷⁰.

Odredbom čl. 535. ObZ koja ima naslov pravo na žalbu propisano je da tijekom roka za žalbu niti žalbe ne odgađa privremenu mjeru.

Postupak osiguranja privremenom mjerom s kojim će roditeljem, odnosno drugom osobom dijete stanovati, i o ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom uređena je jednim jedinim čl. 536. ObZ. Tim člankom propisane su pretpostavke koje moraju postojati da bi sud mogao izreći takvu privremenu mjeru (nepostojanje sporazuma) i aktivna legitimacija za pokretanje postupka (dijete, roditelj ili sud po službenoj dužnosti).⁷¹

Sud po službenoj dužnosti mora odrediti privremenu mjeru o tome s kojim će roditeljem/drugom osobom dijete stanovati i ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom samo u dva slučaja: kad stranke uputi da pristupe prvom sastanku obiteljske

⁶⁸ Čl. 534. st. 1. ObZ

⁶⁹ Čl. 534. st. 3. ObZ

⁷⁰ Čl. 534. st. 4. ObZ

⁷¹ Čl. 536. st. 1. ObZ

medijacije te kad naloži izradu stručne procjene i mišljenja, odnosno vještačenje.⁷² U slučaju kad sud odredi privremenu mjeru o tome s kojim će roditeljem/drugom osobom dijete stanovati i ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom sud također može po službenoj dužnosti odlučiti o zabrani ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom.⁷³

Odredba čl. 536. st. 4. ObZ propisuje zastupanje djeteta po posebnom skrbniku kojeg imenuje centar za socijalnu skrb (tada prestaje roditelju ovlast za zastupanje djeteta u tom postupku), ako su interesi djeteta i roditelja suprotni. U takvim postupcima sud je dužan djetetu omogućiti izražavanje mišljenja sukladno čl. 360. ObZ, saslušati roditelje i zatražiti mišljenje centra za socijalnu skrb.⁷⁴

V. Izmjena ovršne isprave kojom je odlučeno o roditeljskoj skrbi

Ovršne isprave o roditeljskoj skrbi su sudske odluke (presude ili rješenja) kojima je odlučeno o roditeljskoj skrbi ili po sudu odobreni plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi odnosno sporazum o roditeljskoj skrbi.⁷⁵ Pritom treba razlikovati izmjenu ovršnog plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, od izmjene pravomoćne sudske presude kojom je odlučeno o roditeljskoj skrbi. Zatim treba razlikovati mogućnost izmjene pravomoćne presude o roditeljskoj skrbi koja je donesena u vrijeme važenja ObZ03 u slučaju kad roditelji sporazumno predlažu izmjenu te odluke od slučaja kad takvog sporazuma roditelja nema.

Čl. 107. st. 2. ObZ propisano je da se plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi može mijenjati u skladu s dobi i zrelošću djeteta ili ako to zahtijevaju bitno promijenjene okolnosti te podnijeti sudu u izvanparničnom postupku radi provjere sadržaja i odobravanja izmijenjenog plana sukladno odredbama čl. 469. ObZ. Citiranom odredbom propisane su materijalnopravne pretpostavke za izmjenu plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi koji je ovršna isprava kao i vrsta postupka u kojem će sud odlučivati o izmjeni ranijeg plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi koji je ovršna isprava.

Odredba čl. ObZ 469. ObZ uređuje pravila izvanparničnog postupka koji se vodi radi izmjene plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. Njome je propisano da se u tom postupku na odgovarajući način primjenjuju odredbe čl. 461. do čl. 467. ObZ. Bitno je ovdje istaknuti da u slučaju kad roditelji sporazumno žele promijeniti raniji, po sudu odobreni, plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi za dijete, koji je ovršna isprava, u tom slučaju nisu dužni prije podnošenja sudu prijedloga za izmjenu ranijeg ovršnog plana pokrenuti niti sudjelovati u postupku obveznog savjetovanja sukladno čl. 329. st. 2. ObZ.

Drugo je pitanje može li se, kada, u kojem postupku te zbog kojih materijalnopravnih pretpostavki izmijeniti pravomoćna presuda donesena u parnici kojom je odlučeno o roditeljskoj skrbi po ranijem ObZ03?

⁷² Čl. 536. st. 2. ObZ

⁷³ Čl. 536. st. 3. ObZ

⁷⁴ Čl. 536. st. 4. i st. 5. ObZ

⁷⁵ Sporazum o roditeljskoj skrbi normiran je čl. 420. ObZ

Polazeći od činjenice da je raniji ObZ03 imao posebnu odredbu koja je normirala mogućnost izmjene ovršne isprave⁷⁶ kojom je odlučeno o roditeljskoj skrbi automatizmom sam u ObZ pokušala naći odredbu istog sadržaja.

Odredbom čl. 102. ObZ03 bilo je propisano da će sud na prijedlog roditelja, djeteta ili centra za socijalnu skrb, ako to zahtijevaju bitno promijenjene okolnosti donijeti novu odluku o tome s kojim će roditeljem dijete živjeti te o susretima i druženju djeteta s drugim roditeljem, a po potrebi i o drugim sadržajima roditeljske skrbi. Vjerovali ili ne dosta sam se namučila tražeći odredbu istog sadržaja u ObZ. Potrajalo je dok nisam shvatila da postoje dvije odredbe i to: čl. 113. ObZ i čl. 420. st. 3. ObZ, koje djelomično daju odgovor u pogledu tog pravnog pitanja.

Čl. 113. ObZ propisano je: „Ako okolnosti na temelju kojih je bila donesena presuda o samostalnom ostvarivanju roditeljske skrbi jednog roditelja prestanu postojati, sud će donijeti odluku u skladu s dobrobiti djeteta, uz odgovarajuću primjenu članaka 104. i 105. ObZ.

Odredbom čl. 420. st. 3. ObZ, koja normira slučaj kad se radi o izmjeni odluke suda donesene na temelju sporazuma roditelja o ostvarivanju zajedničke roditeljske skrbi propisano je: „Što se tiče pravnih lijekova i izmjene odluke, odluka suda donesena na temelju sporazuma roditelja o ostvarivanju zajedničke roditeljske skrbi izjednačena je s planom o zajedničkoj roditeljskoj skrbi koji je odobrio sud.“.

Dakle, sada smo prisiljeni na dva različita mjesta u ObZ, u dva različita članka, tražiti normu koja je ranije u ObZ03 bila sadržana u jednom članku.

Unatoč citiranim odredbama, u važećem ObZ nema odgovora na postavljeno pravno pitanje kako promijeniti ovršnu ispravu odnosno pravomoćnu i ovršnu sudsku presudu kojom je odlučeno o roditeljskoj skrbi po ObZ03 u slučaju kad roditelji ne uspiju postići plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi? Mogu li se takve odluke uopće mijenjati i kako? Pod kojim materijalnopравnim pretpostavkama?

Na kraju, iako zbog kratkoće primjene ObZ nije za očekivati da bi prvostupanjski sudovi već mogli zaprimati prijedloge za izmjenu ovršnog plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi za dijete, radi izbjegavanja eventualnih situacija istovremenog postojanja više ovršnih isprava kojima je odlučeno o roditeljskoj skrbi na različite načine, ovdje je nužno podsjetiti da sud u izreci rješenja kojim odobrava izmjenu ranije ovršne odluke kojom je odlučeno o roditeljskoj skrbi mora određeno navesti da se tim, novim planom o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (obavezno navesti broj i datum) mijenja točno određena ranija ovršna isprava (navesti broj i datum) te u izreci rješenja navesti točan dan od kojeg će nova ovršna isprava, odnosno novo odobreni plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi stvarati pravne učinke.

⁷⁶ Ovršne isprave po ObZ03 uvijek su bile pravomoćne presude, jer je sud samo u parničnom postupku mogao odlučivati o tome s kojim će roditeljem dijete živjeti, susretima i druženjima s drugim roditeljem i o visini uzdržavanja maloljetnog djeteta.

VI. Postupci koji se vode po Haškoj konvenciji o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece

Kada govorimo o zaštiti prava i dobrobiti djece u postupcima pred sudom potrebno se je osvrnuti na Hašku konvenciju o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980.⁷⁷ (dalje: Konvencija), koja je u Republici Hrvatskoj, na temelju sukcesije, na snazi već 20 godina. Ta konvencija je temeljni međunarodni instrument kada je u pitanju međunarodna otmica djece. Njome je uređeno pitanje međunarodne otmice djece od strane roditelja, ali i od strane skrbnika ili bliskog člana obitelji, pa se može slobodno reći da je usmjerena na zaštitu prava na roditeljsku skrb te prava na susrete i druženje s djetetom u transnacionalnim okvirima.

Cilj Konvencije je osigurati što hitniji povratak djece nezakonito odvedene ili zadržane u nekoj državi ugovornici te osigurati da se prava na brigu i viđenje s djetetom po zakonu jedne države ugovornice stvarno poštuju u drugoj državi ugovornice.

Pravo na zaštitu od protupravnog odvođenja i nevraćanja djece ubraja se u pravosudno-zaštitna prava djece.

Čl. 3. Konvencije propisano je što se smatra nezakonitim odvođenjem ili zadržavanjem djeteta.⁷⁸ Nezakonito odvođenje i zadržavanje u sporovima s međunarodnim elementom danas je sve veći problem raširen u Europi i svijetu, koji do izražaja dolazi upravo kod roditelja različitih nacionalnosti, porijeklom iz različitih država. Nakon pucanja i prekida obiteljskih veza takvih roditelja učestalo se događaju roditeljska odvođenja djece iz jedne države u drugu unatoč protivljenju drugog roditelja ili najčešće bez suglasnosti drugog roditelja, a potom zadržavanje djece i odbijanja vraćanja djece drugom roditelju.

Konvencija se primjenjuje na dijete koje je živjelo u državi ugovornici neposredno prije bilo kakve povrede prava na brigu ili viđenje, a prestaje se primjenjivati kada takvo dijete napuni 16 godina.⁷⁹

Da bi zaštitni mehanizam ustanovljen Konvencijom mogao funkcionirati države ugovornice moraju sukladno čl. 6., odrediti središnje tijelo, koje je zaduženo za provedbu obveza nametnutih odredbama konvencije. Postupajući sukladno čl. 6. Konvencije, Republika Hrvatska je kao središnje tijelo odredila sadašnje Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku.

⁷⁷ Haška konvencija o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980. Objavljena je u Službenom listu bivše SFRJ MU 7/1991. Notifikacijom o sukcesiji Hrvatska je postala strankom Konvencije 8. listopada 1991. „Narodne novine“ MU, broj 4/1994)

⁷⁸ Čl. 3. Konvencije glasi: „*Odvođenje ili zadržavanje djeteta smatrat će se nezakonitim:*

a) ako predstavlja povredu prava na brigu što ga je dobila osoba, institucija ili bilo koje drugo tijelo, kolektivno ili pojedinačno, po zakonu države u kojem je dijete bilo stalno nastanjeno prije odvođenja ili zadržavanja;

b) ako su se u vrijeme odvođenja ili zadržavanja ta prava ostvarivala kolektivno ili pojedinačno, ili bi se bila ostvarivala da nije došlo do odvođenja ili zadržavanja.

Prava na brigu spomenuta u točki a) stava 1. Mogu se steći, prije svega, provedbom zakona ili na temelju sudske ili upravne odluke, ili na temelju sporazuma koji ima pravni učinak po pravu dotične države.“

⁷⁹ Čl. 4. Konvencije

Zadaća svih središnjih tijela (čl. 7. Konvencije) jest da surađuju sa središnjim tijelima drugih država ugovornica, promoviraju međusobnu suradnju, daju opće informacije o svom nacionalnom pravu, pokreću ili olakšavaju pokretanje postupaka na temelju te konvencije i poduzimaju dodatne mjere u pojedinačnim slučajevima.

Konvencijom nije propisana dužnost roditelja čije je dijete oteto da traži pomoć od središnjeg tijela (niti u državi iz koje je odvedeno, niti od države gdje je dijete zadržano), ali obraćanje središnjem tijelu zasigurno može biti od pomoći u smislu dobivanja informacija, hitne pravne pomoći izvan radnog vremena, informacija u vezi pomoći koju mogu ostvariti u diplomatskim ili konzularnim uredima u inozemstvu i slično.

Smisao postupka uređenog Konvencijom jest hitan povratak djeteta u državu njegovog uobičajenog boravišta prije nezakonitog odvođenja ili zadržavanja, što proizlazi iz čl. 19. Konvencije.⁸⁰

Nalaganje hitnog povratka djeteta ima za cilj smanjiti traume djeteta izazvane nezakonitim odvođenjem, povratkom djeteta u državu njegovog uobičajenog boravišta dijete se vraća u državu koja raspolaže informacijama o djetetovom dotadašnjem obiteljskom životu pa je u toj državi lakše donijeti odluku o roditeljskoj skrbi od najboljeg interesa za dijete. Pritom do izražaja dolazi preventivna svrha postojanja Konvencije, kojom je jasno normirano, da roditelj, koji nezakonito odvede dijete ili se protivi vraćanju djeteta, time neće uspjeti dovesti do promjene nadležnosti države u kojoj se odlučuje o roditeljskoj skrbi.

Konvencija se odnosi na povrede prava na skrb općenito, pa obuhvaća i nezakonito odvođenje i zadržavanje djece u dobi do 16 godina. Države ugovornice su dužne poduzeti odgovarajuće mjere da se osigura što hitniji povratak djece koja su nezakonito odvedena ili zadržana na području druge države ugovornice, čime se zapravo želi uspostaviti onakvo stanje kakvo je postojalo prije odvođenja.

Često se u praksi postavlja pitanje primjenjuje li se Konvencija samo kad postoji sudska odluka o tome s kojim roditeljem dijete živi ili se može primijeniti i u slučaju kada takve odluke nema. Za odlučivanje o zahtjevu za povratak djeteta nije od važnosti proizlazi li pravo na skrb iz zakona sudske ili upravne odluke ili iz sporazuma koji ima pravni učinak prema pravu dotične države.⁸¹ Dakle, Konvencija se primjenjuje uvijek kad god dođe do nezakonitog odvođenja ili zadržavanja djeteta u drugoj državi ugovornici, neovisno o tome postoji li formalna sudska odluka o tome s kojim roditeljem živi ili ne.

Odredbom čl. 8. Konvencije propisano je da se svaka osoba, institucija ili bilo koje drugo tijelo koje tvrdi da je odvođenjem ili zadržavanjem djeteta povrijeđeno njegovo pravo na skrb o djetetu može obratiti središnjem tijelu države u kojem je mjesto boravka djeteta ili središnjem tijelu bilo koje države ugovornice za pomoć u osiguravanju povratka djeteta u državu u kojoj je djetetovo mjesto boravka.

⁸⁰ Odredbom čl. 19. Konvencije izričito je propisano da se odluka na temelju te Konvencije u vezi s povratkom djeteta neće smatrati meritornom odlukom o bilo kojem pitanju u vezi s pravom na brigu.

⁸¹ Takav sporazum bi u našem pravnom režimu bio plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili sporazum o roditeljskoj skrbi

Središnje tijelo države u kojoj je zatražen povratak djeteta tako prvenstveno mora utvrditi je li podnositelj zahtjeva u vrijeme odvođenja djeteta imao pravo na skrb u smislu Konvencije, odnosno je li faktički ostvarivao ili bi to pravo ostvarivao da nije došlo do nezakonitog odvođenja ili zadržavanja djeteta, pri čemu se u pravilu presumira da je podnositelj zahtjeva faktično ostvarivao to svoje pravo.

Čl. 11. Konvencije propisuje da će Države stranke poduzeti mjere za suzbijanje nezakonitog prebacivanja i zadržavanja djece u inozemstvu (st. 1.) te da će u tom cilju promovirati zaključenje bilateralnih i multilateralnih sporazuma ili pristupanje postojećim sporazumima. Tom odredbom jamči se djeci pravo na zaštitu od protupravnog odvođenja i nevraćanja. Konvencija polazi od pretpostavke da je u najboljem interesu djeteta da se vrati u mjesto iz kojeg je odvedeno te da su sudovi u mjestu djetetova boravišta ovlašteni donositi odluke o skrbi za dijete.

Iznimke koje omogućuju nadležnim tijelima (sudovima i upravnim tijelima) da ne donesu odluke o povratku djeteta u državu u kojoj dijete ima uobičajeno boravište normirane su čl. 12. st. 2. Konvencije, čl. 13. i čl. 20. Konvencije. Te iznimke su: naknadni pristanak ili prihvrat nositelja prava na skrb, ozbiljna opasnost po dijete, protivljenje djeteta te ako bi odluka kojom se nalaže povratak djeteta predstavljala kršenje osnovnih načela zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda države kojoj je zahtjev poslan.

Čl. 12. st. 2. Konvencije propisano je da će upravno ili sudsko tijelo, čak i ako je postupak za povratak djeteta pokrenut nakon proteka roka od godine dana od dana isteka roka propisanog čl. 1. (ako je od dana nezakonitog odvođenja ili zadržavanja djeteta do dana pokretanja postupka pred sudom ili upravnim tijelom države ugovornice proteklo manje od 1 godine) također naložiti povratak djeteta, ako se u postupku ne dokaže da se dijete prilagodilo novoj okolini. Dakle, prilagodba djeteta novoj okolini može biti razlog donošenja odluke o ne-povratku djeteta u državu njegova (prijašnjeg) boravišta.

Naknadni pristanak ili prihvrat nositelja prava na skrb je kompleksan temelj za otklanjanje pravila o povratku djeteta jer su u njoj sadržane tri različite samostalne osnove i to: da osoba koja je podnijela zahtjev za povrat djeteta nije ostvarivala faktično pravo na skrb u vrijeme odvođenja ili je osoba koja je imala takvo pravo pristala na odvođenje djeteta ili je osoba koja je zatražila povratak djeteta kasnije prihvatila (tj. na neki način odobrila) djetetovo odvođenje ili zadržavanje, pri čemu se može raditi o izričitom ili prešutnom pristanku.

Drugu iznimku predstavlja ozbiljna opasnost na koju se najčešće poziva u pokušaju nedonošenja odluke o povratu djeteta. Radi se o takvoj ozbiljnoj opasnosti da bi povratak djeteta u državu mjesta boravka dijete izložilo fizičkoj opasnosti ili psihičkoj traumi ili na drugi način dijete dovelo u nepovoljan položaj.

Protivljenje djeteta, kao iznimka, omogućava tijelu države kojoj je podnesen zahtjev da odbije narediti povratak djeteta i to ako utvrdi da se dijete suprotstavlja povratku, da je napunilo godine i postalo dovoljno zrelo da se može uzeti u obzir djetetovo mišljenje. Konvencija ne određuje dobnu granicu djeteta čije mišljenje treba uzeti u obzir, već je to ostavljeno sucu da procijeni od slučaja do slučaja. Bitno je pritom napomenuti da djetetovo mišljenje ne obvezuje suca na donošenje odluke o

odbijanju povratka djeteta, već sudac mora odlučiti ovisno o okolnostima slučaja, vodeći računa je li mišljenje djeteta uzrokovano neprikladnim utjecajem roditelja koji je dijete nezakonito odveo ili zadržao.

Temeljna načela države od koje se zahtijeva povratak djeteta je zapravo najkompliciranija iznimka, jer zapravo nigdje u Konvenciji nije obrazloženo o kakvoj se situaciji mora raditi. Osim toga puno slučajeva i situacija koje se mogu podvesti pod tu iznimku mogu se također podvesti i pod iznimku ozbiljnog rizika. Međutim tu bi iznimku trebalo tumačiti vrlo usko, vodeći računa o temeljnim načelima zaštite ljudskih prava u državi kojoj je zahtjev podnesen.

Zaključno treba reći da Konvencija nije usmjerena na odlučivanje o pravu na skrb o djetetu, već na očuvanje statusa quo i sprječavanje roditelja i izbjegavanju poštovanja odluka o pravu na skrb odvođenjem djeteta preko granice čime se pokušava na neki način ishoditi nadležnost suda u koju je dijete nezakonito dovedeno ili zadržano da odlučuje o skrbi o djetetu.

Osim toga, svi moramo biti svjesni da se tijekom cijelog postupka koji se vodi na temelju Konvencije prvenstveno treba imati na umu svrhu i ciljeve Konvencije te da postupak koji se vodi povodom zahtjeva za povratak djeteta zapravo predstavlja jedan skraćeni postupak u kojem se treba koncentrirati na donošenje odluke o povratku djeteta ili o odbijanju zahtjeva ako se ispuni bilo koja od iznimaka za povratak djeteta. Pritom se sud nikako ne smije upuštati u razmatranje činjenica koje bi predstavljale bitne okolnosti za odlučivanje o tome tko i kako ima pravo ostvarivati roditeljsku skrb o djetetu koje nezakonito odvedeno ili zadržano.

a) Postupovni propusti sudova u postupcima koji se vode na temelju Haške konvencije o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece

Proučavajući postupanje sudova u postupcima koji se vode na temelju Haške Konvencije o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece možemo zaključiti da i u ovom slučaju vrijedi ona stara narodna poslovice „Tko radi taj i griješi.“. Međutim, svi mi, koji ponekad učinimo propust vodeći postupak, želimo izbjeći njihovo ponavljanje, ali još više činjenje novih propusta.

Radi izbjegavanja ponavljanja nekih postupovnih propusta koji su se dosad događali, koje drugostupanjski sudovi sankcioniraju ukidnim odlukama, a Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu, utvrđivanjem povreda odredaba Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama i u konačnici dosuđivanjem pravičnih novčanih naknada onima u odnosu na koje su počinjene povrede konvencijskog prava, smatramo u ovom radu potrebnim ukazati na uočene postupovne propuste sudova.

Postupovne propusti sudova možemo svesti na slijedeće slučajeve:

1. u obrazloženjima prvostupanjskih rješenja propušteno je navesti razloge odnosno podatke o socijalnom podrijetlu djeteta dobivenih od središnjeg tijela

ili drugog nadležnog tijela države djetetova redovnog boravišta, odnosno razloge o djetetovom redovnom boravištu prije nezakonitog odvođenja, odnosno zadržanja djeteta u smislu čl. 13. st. 3. Konvencije;

2. prvostupanjski sudovi se ponekad upuštaju u ocjenu (strane) pravomoćne sudske odluke o tome s kim će dijete živjeti i gdje, što nije i ne smije biti predmet ispitivanja u postupku koji se vodi po Konvenciji radi povratka nezakonito odvedenog ili zadržanog djeteta;
3. odluke se ne dostavljaju punomoćnicima stranaka;
4. propušta se pribaviti podatke koji se odnose na socijalno podrijetlo djeteta dobiveno od središnjeg tijela ili nekog drugog nadležnog tijela u države stalnog boravka djeteta;
5. postupci za povrat djeteta ponekad se vode sporo i neučinkovito, što može narušiti mogućnost uspjeha u postupku za roditelja koji traži povratak djeteta (Tako je npr. postupak za povratak djeteta u jednom takvom predmetu pokrenut 14. listopada 2011., prvo prvostupanjsko rješenje bilo je doneseno 15. ožujka 2012., koje je zatim ukinuto rješenjem drugostupanjskog suda od 2. srpnja 2012., da bi potom novo prvostupanjsko rješenje bilo doneseno tek 21. svibnja 2014., a drugostupanjsko 22. listopada 2014.);
6. propušta se saslušati predlagatelja, čime se čini apsolutno bitna povreda odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. točka 6. ZPP;
7. kod istovremenog podnošenja prijedloga za povratak djeteta i podnošenja prijedloga za odlučivanje o roditeljskoj skrbi sudovi ne prekidaju postupak za odlučivanje o roditeljskoj skrbi, već paralelno vode taj postupak i postupak za povratak djeteta.

VII. Presude Europskog suda za ljudska prava donesene protiv Hrvatske u predmetima o roditeljskoj skrbi

Presude Europskog suda za ljudska prava donesene protiv Republike Hrvatske bile su jedan od razloga zbog kojih je zakonodavac krenuo u reformu obiteljskopravne materije. Zato je ovdje nužno navesti i apostrofirati odluke Europskog suda za ljudska prava donesene u obiteljskim predmetima kako bi one bile sistematizirane na jednom mjestu, radi podsjećanja svih nas na njih te da bi se izbjegle i otklonile eventualne budući postupovni propusti koji bi mogli dovesti do novih povreda odredaba Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Europski sud za ljudska prava je protiv Republike Hrvatske donio slijedeće presude u obiteljskim sporovima:

1. Mikulić protiv Hrvatske (zahtjev, br. 53176/99, presuda od 7. veljače 2002. - utvrđivanje očinstva),
2. Karadžić protiv Hrvatske (zahtjev, br. 35030, presuda od 15. prosinca 2005. - pravo na zaštitu od protupravnog odvođenja djece),

3. Oršuš protiv Hrvatke (zahtjev, br. 15766/03, presuda od 17. srpnja 2008. - obrazovana prava djece i pitanje diskriminacije),
4. Gluhaković protiv Hrvatske (zahtjev, br. 21188/09, presuda od 12. travnja 2011. - osobni odnosi roditelja s djetetom),
5. Krušković protiv Hrvatske (zahtjev, br. 46185/08, presuda od 21. lipnja 2011. - obiteljske veze priznate zakonom),
6. A.K.L. protiv Hrvatske (zahtjev br. 37956/11, presuda od 8. siječnja 2013. - lišenje prava na roditeljsku skrb)
7. Ribić protiv Hrvatske (zahtjev, br. 27148/12, presuda od 2. travnja 2015. - poštivanje obiteljskog života, pravo na osobne odnose s djetetom)
8. Vujica protiv Hrvatske (zahtjev, br. 56163/12, presuda od 8. listopada 2015. - poštivanje obiteljskog života, pravo na od protupravnog zadržavanja djece),
9. M. i M. protiv Hrvatske (zahtjev, br.10161/13, presuda od 3. rujna 2015. - poštivanje privatnog i obiteljskog života, odluka s kojim će roditeljem dijete živjeti).

VIII. Odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske donesene u predmetima o roditeljskoj skrbi

Analizirajući odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske smatram potrebnim upozoriti na slijedeće odluke:

1. U-III-2698/5 (oduzimanje ili ograničavanje prava na roditeljsku skrb)
2. U-III-239/06 (oduzimanje ili ograničavanje prava na roditeljsku skrb),
3. U-III-386/07 (oduzimanje ili ograničavanje prava na roditeljsku skrb),
4. U-III-3526/10 (oduzimanje ili ograničavanje prava na roditeljsku skrb),
5. U-III-2671/12 (oduzimanje ili ograničavanje prava na roditeljsku skrb),
6. U-III-2182/14 (oduzimanje prava na roditeljsku skrb),
7. U-III-1525/15 (promjena odluke o roditeljskoj skrbi)
8. U-III-784/99 (s kim će dijete stanovati, ranije živjeti),
9. U-III-2384/05 (s kim će dijete stanovati, ranije živjeti),
10. U-III-5668/08 (s kim će dijete stanovati, ranije živjeti),
11. U-III-1023/08 (s kim će dijete stanovati, ranije živjeti),
12. U-III-1448/14 (s kim će dijete stanovati, ranije živjeti)
13. U-III-2688/05 (osobni odnosi roditelja i djece),
14. U-III-2047/06 (osobni odnosi roditelja i djece),
15. U-III-2207/07 (osobni odnosi roditelja i djece),
16. U-III-2418/07 (osobni odnosi roditelja i djece),
17. U-III-4638/08 (osobni odnosi roditelja i djece),
18. U-III-4815/08 (osobni odnosi roditelja i djece),
19. U-III-1902/08 (osobni odnosi roditelja i djece),
20. U-III-3369/09 (osobni odnosi roditelja i djece),
21. U-III-3871/10 (osobni odnosi roditelja i djece),

22. U-III-453/11 (osobni odnosi roditelja i djece),
23. U-III-6284/11 (osobni odnosi roditelja i djece),
24. U-III-801/06, (nezakonito odvođenje i zadržavanje djece),
25. U-III-243/13 (nezakonito odvođenje i zadržavanje djece),
26. U-III-6856/14 (zabrana približavanja djeci)

I na kraju, umjesto zaključka želim se barem mrvicu nadati da ćete u ovom priručniku uspjeti pronaći barem neki odgovor na pravna pitanja koja rješavate te da ću tako, uložnim trudom doprinijeti uspješnijem radu svih kolegica i kolega koji će se njime služiti.

IX. Dijete kao stranka u sudskim postupcima

Procesnim pravima djeteta bavi se niz međunarodnih dokumenata: UN Konvencija o pravima djeteta (1989), Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava (1950), Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava (1996), Europska konvencija o kontaktima (2003), Haška konvencija o mjerama za zaštitu djece (1996), Lisabonski ugovor (2009), Povelja o temeljnim pravima (2000), Opći komentar br.12 Odbora za prava djeteta UN (2009), Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe za pravosuđe prilagođeno djeci (2010), Uredba vijeća (EZ) br. 2001/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću od 27. studenog 2003., koji su bili uporište prilikom donošenja obiteljskih zakona u Republici Hrvatskoj.

Izdvajamo:

Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava⁸² koja u postupovnim pravima djeteta određuje: pravo djeteta dobiti sve odgovarajuće informacije i izraziti svoje mišljenje, pravo biti obaviješteno o mogućim posljedicama koje bi nastale u skladu s tako iznesenim mišljenjem i o mogućim posljedicama bilo koje odluke, pravo zahtijevati imenovanje posebnog zastupnika i sudjelovati u postupku samostalno ili posredstvom zastupnika.

Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe za pravosuđe prilagođeno djeci⁸³ odnose se na kaznene, građanske i upravne postupke u kojima sudjeluju djeca.

U temeljnim načelima proklamiraju: načelo sudjelovanja djece, najboljeg interesa djeteta, dostojanstva djeteta, zaštite od diskriminacije (posebna pomoć ranjivoj djeci, migrantima, azilantima, izbjeglicama, djeci s invaliditetom, bez pratnje,

⁸² Europska Konvencija o ostvarivanju dječjih prava iz 1996.g. (Narodne novine RH-Međunarodni ugovori, 1/10,3/10 stupila je na snagu u odnosu na Republiku Hrvatsku 1. kolovoza 2010.g.)

⁸³ Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe za pravosuđe prilagođeno djeci odnose se na pitanje uloge, stajališta, prava i potreba djece u sudskim i alternativnim postupcima. Donio ih je Odbor ministara Vijeća Europe 17. studenoga 2010.g, dostupne su na hrvatskom jeziku i s obrazloženjem.

beskućnicima.) i načelo vladavine prava (presumpcija nevinosti, načelo zakonitosti i proporcionalnosti, pravo na pravni savjet, pristup sudu, žalbu...).

U pravima djeteta u sudskom postupku definira se: pravo na pristup sudu, pravo na pravno savjetovanje i zastupanje, pravo na izražavanje mišljenja, hitnosti, prilagodba prostora i jezika (dopustiti pratnju roditelja ili druge osobe po izboru djeteta osim ako ih je nužno isključiti, rasprave prilagođene djeci, prostor prilagođen djetetu, savjet stručnih osoba ..). Ističu se i prava djeteta nakon okončanja sudskog postupka: pravo na informaciju o odluci i obrazloženje, hitnost provedbe, prava u ovrsi i naknadno savjetovanje i potpora.

U sudskim postupcima u kojima odlučujemo o pravima djeteta sada primjenjujemo Obiteljski zakon (NN 116/03,17/04,136/04,107/07,57/11,61/11 i 25/13 - dalje Obz 2003) na postupke pokrenute do 1. studenog 2015.g. i Obiteljski zakon (NN 103/2015 – dalje Obz 2015) na postupke pokrenute nakon toga dana i ta okolnost bitno određuje položaj i prava djeteta u postupku, pa djeca čiji postupci su pokrenuti u samo par dana razlike imaju bitno drugačija procesna prava.

Postupovna sposobnost djeteta

Procesnopravni položaj djeteta u sudskim postupcima u kojima se odlučuje o njegovim pravima, odredbama Obiteljskog zakona 2015 uređen je na posve nov način. U dotadašnjoj sudskoj praksi, po Obz 2003 javljali su se prijepori vezani za pitanje položaja i prava djeteta u postupcima u kojima se odlučivalo o njegovim pravima, a dijete nije uvijek imalo položaj stranke, te je ponekad bilo upitno je li ili nije dijete stranka u određenom postupku. Primjerice, u postupcima razvoda braka, odlučivanju o susretima i druženjima, određivanja mjera za zaštitu djece, a dvojbe su postojale i u drugim izvanparničnim postupcima.

Sada su pred sudovima novi izazovi primjerice, kako u uvodu presude ili rješenja označiti dijete koje je stranka u nekom postupku po samom zakonu, ali nije ni tužitelj ni tuženik, odnosno predlagatelj ili protustranka. Suci sada nalaze različita rješenja, svima je zajedničko da smatraju kako iz uvoda odluke mora biti jasno da je dijete stranka u tom postupku i tko ga zastupa, a nema suglasnosti o tome kako ga označiti. Postavljaju se i pitanja o odnosu posebnog skrbnika djeteta ili njegova punomoćnika sa roditeljem. Zakon sada propisuje:

Članak 358. Obz

Dijete je stranka u svim postupcima pred sudom u kojima se odlučuje o njegovim pravima i interesima.

Ova odredba nalazi se u osmom dijelu zakona⁸⁴ koji uređuje postupak pred sudom, u odjeljku koji uređuje sudjelovanje djeteta, roditelja i drugih osoba u

⁸⁴ U osmom dijelu zakona – „Postupak pred sudom“, sadržana je prva glava „Opće odredbe“ koje se odnose na sve obiteljske i statusne postupke (načela postupka, suci, suradnja suda i centra za socijalnu skrb, sudjelovanje djeteta, roditelja i drugih osoba u postupku, sudjelovanje osoba lišenih poslovne sposobnosti u postupku, dostava, troškovi postupka i objava sudskih odluka i vođenje očevidnika). Zatim su u drugoj glavi „Posebni parnični postupci“ određena posebna pravila koja se primjenjuju u određenim, posebnim parničnim postupcima i to u: bračnim sporovima, sporovima radi utvrđivanja ili osporavanja očinstva ili majčinstva, sporovima o roditeljskoj skrbi, ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s roditeljem, te sporovima o uzdržavanju djeteta i

postupku i odnosi se na sve parnične i izvanparnične postupke, postupke ovrhe i osiguranja. Dijete je stranka bez obzira tko je pokrenuo sudski postupak i bez obzira je li ili nije označio dijete kao stranku.

Osim toga, procesnopravni položaj djeteta u pojedinim obiteljskim sudskim postupcima u kojima se odlučuje o njegovim pravima i interesima, propisan je i u odredbama kojima se uređuju ti posebni postupci. Dijete je sada stranka u bračnim sporovima, paternitetskim i maternitetskim sporovima u kojima se uz osnovni spor odlučuje i s kojim će roditeljem dijete stanovati, osobnim odnosima s drugim roditeljem, načinu ostvarivanja roditeljske skrbi i uzdržavanju (adhezijski postupak), kao i u samostalnim parnicama kada postoji spor o roditeljskoj skrbi, osobnim odnosima ili/i uzdržavanju. Dijete je stranka i u izvanparničnim postupcima kada između roditelja postoji sporazum o sadržajima roditeljske skrbi i/ili uzdržavanju, koji sud mora odobriti da bio ovršna isprava. To su postupci radi odobravanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, odobravanja sporazuma o osobnim odnosima s djetetom ili odobravanja sporazuma o uzdržavanju, te pojednostavljenog postupka uzdržavanja. Razlika je što u slučaju spora ili sukoba interesa između roditelja, dijete zastupa poseban skrbnik, a u slučaju postojanja sporazuma dijete zastupaju oba roditelja, odnosno u postupcima radi uzdržavanja roditelj s kojim dijete stanuje.

Često se u praksi miješa stranačka sposobnost djeteta s postupovnom sposobnošću, pa valja ponoviti da dijete stranačku sposobnost stječe rođenjem (*ius standi in iudicio*), a gubi smrću.

Potpunu poslovnu sposobnost dijete stječe punoljetnošću ili sklapanjem braka prije punoljetnosti (čl.117.st.2 Obz-a). Maloljetnik koji je stekao poslovnu sposobnost sklapanjem braka, parnično je sposoban.

Ograničenu poslovnu sposobnost ima dijete koje je navršilo petnaest godina života i koje zarađuje. To dijete može samostalno poduzimati pravne radnje, odnosno sklapati pravne poslove i preuzimati obveze u visini iznosa koji zarađuje, te raspolagati svojom zaradom pod uvjetom da ne ugrožava svoje uzdržavanje (čl.85.st.1 Obz-a).

Maloljetnik koji nije stekao potpunu poslovnu sposobnost parnično je sposoban u granicama u kojima mu se priznaje poslovna sposobnost (dijete od 15 godina koje zarađuje i dijete starije od 14 godina kojem je rješenjem suda dopušteno poduzimati sve ili neke radnje u postupku).

sporovima radi uzdržavanja. U trećoj glavi sadržane su opće odredbe za sve izvanparnične postupke, a potom posebna pravila koja se primjenjuju u svakom posebnom izvanparničnom postupku i to radi: davanja dopuštenja za sklapanje braka, sporazumnog razvoda braka, odobravanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, odobravanja sporazuma o uzdržavanju, pojednostavljenog postupka u stvarima uzdržavanja djeteta, ostvarivanja roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom, određivanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, radi zaštite obiteljskog doma, nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta, radi lišenja i vraćanja poslovne sposobnosti i radi donošenja rješenja o zdravlju štićenika. U četvrtoj glavi osmog dijela zakona propisana su opća pravila za sve obiteljske ovršne postupke i posebna pravila koja se primjenjuju u obiteljskim ovršnim postupcima i to: radi predaje djeteta, radi ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom i radi uzdržavanja djeteta. U petoj glavi osmog dijela zakona nalazimo opće odredbe koje se odnose na sve obiteljske postupke osiguranja i posebna pravila koja se primjenjuju kada se odlučuje o privremenoj mjeri s kojim će roditeljem dijete stanovati, prebivalištu djeteta i ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom, te privremenoj mjeri radi uzdržavanja.

Vezano za **postupovnu sposobnost djeteta** u obiteljskim sudskim postupcima razlikujemo sljedeće situacije:

- 1) kada je dijete steklo potpunu poslovnu sposobnost prije punoljetnosti, sklapanjem braka, pa time i postupovnu sposobnost;
- 2) kada Obiteljski zakon priznaje djetetu legitimaciju i specifičnu postupovnu sposobnost za pokretanje određenih postupaka i poduzimanje radnji u tim postupcima;
 - a) u postupku radi davanja dopuštenja za sklapanje braka, dijete koje je navršilo šesnaest godina samostalno podnosi prijedlog u izvanparničnom postupku
 - b) maloljetni roditelj samostalno podnosi prijedlog sudu radi donošenja rješenja tko će zastupati dijete u vezi s odlukama koje su bitne za dijete iz čl.108. Obz-a⁸⁵ u slučaju neslaganja maloljetnog roditelja i drugog roditelja ili skrbnika djeteta
 - c) dijete koje je navršilo 14 godina podnosi samostalno zahtjev da mu sud prizna postupovnu sposobnost za poduzimanje pojedinih ili svih radnji u postupku u kojem se odlučuje o njegovim pravima i interesima
- 3) u stvarima u kojima se odlučuje o osobnim pravima i interesima djeteta sud može djetetu koje je navršilo četrnaest godina života, rješenjem dopustiti da iznosi činjenice, predlaže dokaze, podnosi pravne lijekove i poduzima druge radnje u postupku, ako je sposobno shvatiti značenje i pravne posljedice tih radnji;
- 4) kada zakon ovlašćuje dijete na pokretanje postupaka radi donošenja odluke:
 - o podrijetlu djeteta (tužba radi utvrđivanja majčinstva ili očinstva, tužba radi osporavanja majčinstva ili očinstva)
 - o načinu ostvarivanja roditeljske skrbi te osobnih odnosa s djetetom (s kojim će roditeljem dijete stanovati, radi ostvarivanja roditeljske skrbi, osobnim odnosima djeteta s drugim roditeljem, srođnicima i drugim osobama i uzdržavanju djeteta)
 - o zaštiti prava i dobrobiti djeteta (mjera privremenog povjeravanja djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi, zabrana približavanja djetetu, oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu, povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju, lišenje ili vraćanje prava na roditeljsku skrb, mjere za zaštitu imovinskih prava djeteta).

Odredba koja bitno određuje novi položaj djeteta u sudskim postupcima:

Postupovna sposobnost djeteta

Članak 359.

⁸⁵ To su odluke koje se odnose na promjenu osobnog imena, prebivališta ili boravišta, izbor ili promjenu vjerske pripadnosti djeteta, zastupanje u vezi s vrjednijom imovinom ili imovinskim pravima, te druge odluke koje mogu znatno utjecati na život djeteta, kao što su osobni odnosi s bliskim osobama, izvanredni medicinski postupci ili liječenje, izbor vrtića, liječnika i slično.

(1) U stvarima u kojima se odlučuje o osobnim pravima i interesima djeteta sud će na zahtjev djeteta rješenjem dopustiti djetetu koje je navršilo četrnaest godina da iznosi činjenice, predlaže dokaze, podnosi pravne lijekove i poduzima druge radnje u tom postupku ako je sposobno shvatiti značenje i pravne posljedice tih radnji.

(2) Prije donošenja rješenja iz stavka 1. ovoga članka sud je dužan zatražiti mišljenje centra za socijalnu skrb.

(3) Protiv rješenja iz stavka 1. ovoga članka kojim se djetetu priznaje postupovna sposobnost za poduzimanje pojedinih ili svih radnji u postupku nije dopuštena posebna žalba.

(4) Uz dijete iz stavka 1. ovoga članka, zakonski zastupnik djeteta ovlašten je poduzimati radnje u postupku.

(5) Ako su radnje djeteta iz stavka 1. ovoga članka i zakonskog zastupnika djeteta međusobno u suprotnosti sud će, uzimajući u obzir sve okolnosti, osobito dobrobit djeteta, procijeniti hoće li uzeti u obzir radnju djeteta ili zakonskoga zastupnika djeteta.

Ovom odredbom djetetu se daju nova prava (ograničena poslovna sposobnost) koja do sada nije imalo, a suci se nalaže da osobito štiti prava i interese djeteta i to kroz obvezu suda da utvrdi je li dijete sposobno shvatiti značenje i pravne posljedice svojih pravnih radnji, zatim kroz obvezu da sud zatraži mišljenje centra za socijalnu skrb, što je veoma dobro rješenje obzirom da centri za socijalnu skrb imaju zaposlene psihologe, socijalne pedagoge i socijalne radnike te raspoložu podacima ako su dijete ili obitelj već bili u tretmanu centra. Naposljetku, ako dijete kojem je sud dopustio poduzimanje pojedinih ili svih radnji u postupku, poduzme radnje koje su u suprotnosti s radnjama njegovog zakonskog zastupnika, tada je dužnost suda, da cijeneći sve okolnosti konkretnog slučaja, rukovodeći se prvenstveno interesima djeteta, odluči koju će od te dvije radnje kao procesno pravno relevantnu uzeti u obzir.

Obzirom na to tko je sve legitimiran za pokretanje postupaka u kojima se odlučuje o pravima i interesima djeteta, mogu se dogoditi situacije koje su se događale i po Obz 2003, da imamo istovremeno postupke u kojima odlučujemo o istom djetetu, ali su ih pokrenule različite osobe, pa se formiraju dva spisa i rješavaju ih dva suca. Primjerice, centar za socijalnu skrb pokrene postupak radi oduzimanja prava roditeljima na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu ustanovi socijalne skrbi, a istovremeno dijete pokrene drugi postupak predlažući da ga se povjeri baki. Drugi primjer je da jedan roditelj ili dijete pokrene postupak radi donošenja odluke o tome s kojim će roditeljem dijete stanovati i osobnim odnosima, a drugi roditelj ili dijete traži mjeru osiguranja odnosno donošenje privremene mjere o tome. U nekim slučajevima postupci se mogu spojiti radi jedinstvenog raspravljanja i to je najsvrsishodnije i najekonomičnije rješenje, ali vrlo često se to ne može ili se ne dogodi, pa dijete sudjeluje u dva postupka što za njega može biti opterećujuće posebno obzirom na pravila o utvrđivanju mišljenja djeteta, a i suci mogu donijeti dvije oprečne odluke.

Zastupanje djeteta⁸⁶

U Obz 2015, obzirom na zastupanje djeteta, razlikujemo postupke u kojima:

- **oba roditelja zastupaju dijete**, zajednički, ravnopravno i sporazumno, prim. u postupcima odobravanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, raspolaganju imovinom djece kada nema sukoba interesa roditelja i djeteta

- **dijete zastupa jedan roditelj** i to onaj s kojim dijete stanuje, prim. u sporu radi uzdržavanja, postupku radi odobravanja sporazuma o uzdržavanju, u pojednostavljenom postupku uzdržavanja djeteta

- **centar za socijalnu skrb** zastupa dijete, uz roditelja s kojim dijete stanuje ili u položaju zakonskog zastupnika djeteta, prim. u postupku utvrđivanja očinstva, uzdržavanja ako roditelj s kojim dijete stanuje pristane ili ako o djetetu skrbi druga fizička ili pravna osoba - čl.355.Obz 2015

- dijete zastupa **poseban skrbnik** iz Centra za posebno skrbništvo u slučajevima iz čl.240. Obz 2015

- **punomoćnik djeteta**, kada je djetetu rješenjem suda dopušteno iznositi činjenice, predlagati dokaze, podnositi pravne lijekove i poduzimati druge radnje u postupku, dijete bi moglo angažirati punomoćnika. Obz 2015 nije izričito propisao, ali nameće se logičan zaključak da bi ovaj punomoćnik morao biti odvjetnik. Naime, kada bi se dozvolilo po odredbama Zakona o parničnom postupku čl. 89.st.3⁸⁷ da to bude srodnik po krvi u pravoj liniji, brat ili sestra ako je poslovno sposoban i ako se ne bavi nadripisarstvom, doveli bi dijete u situaciju da ga zastupaju baka ili djed, brat ili sestra, koji su samom činjenicom srodstva, na posredan ili neposredan način uključeni u obiteljske odnose i pitanje je koliko takva osoba može biti nepristrana, a uz to najčešće neće biti ni stručna. Ukoliko je punomoćnik djeteta odvjetnik, postavlja se pitanje troška odvjetničkog zastupanja u tom slučaju.

Člankom 366. Obz 2015 koji se nalazi u općim odredbama osmog dijela zakona, dakle odnosi se na sve sudske postupke uređene tim zakonom, propisano je da u statusnim stvarima, stvarima u kojima se odlučuje o roditeljskoj skrbi, osobnim odnosima i mjerama za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, te u stvarima uzdržavanja djeteta, sud o troškovima postupka odlučuje slobodno, vodeći računa o okolnostima slučaja i o ishodu postupka. Sud može odrediti da troškove posebnog skrbnika djeteta snose roditelji. Prilikom utvrđivanja visine takvih troškova na odgovarajući se način primjenjuju propisi o nagradama i naknadama troška za rad odvjetnika, a sredstva naplaćena na ime tih troškova prihod su državnog proračuna. Troškove izvođenja dokaza koje predlaže dijete predujmljuju roditelji u iznosima koje odredi sud po slobodnoj ocjeni. Kada centar za socijalnu skrb sudjeluje u postupku kao

⁸⁶ Vidi Obz 2015. - čl.92. - temeljni sadržaji roditeljske skrbi,

- čl.97.st.5 - upravljanje imovinom djeteta,

- čl.99. - zastupanje djeteta,

- čl.100. - zastupanje u vezi s bitnim osobnim pravima djeteta,

- čl.101. - zastupanje u vezi s vrjednijom imovinom, odnosno imovinskim pravima

⁸⁷ Zakon o parničnom postupku („Narodne novine“ br. 53/91,

91/92,112/99,88/01,117/03,88/05,2/07,84/08,96/08,123/08, 57/11,25/13 i 89/14)

stranka, na naknadu troškova postupka i njegove dužnosti snošenja troškova u postupku pred sudom, primjenjuju se odredbe Zakona o parničnom postupku koje se odnose na državnog odvjetnika.

Ovo pitanje moglo bi se riješiti i kroz sustav besplatne pravne pomoći, premda je pitanje koliko je pravedno da trošak konflikta roditelja pada na teret cijelog društva i u onim situacijama kada su roditelji prema svom općem imovnom stanju u mogućnosti taj trošak namiriti.

Obz 2015 propisao je osnivanje i rad nove javne ustanove Centra za posebno skrbništvo (čl.544.-550. Obz-a). Djelatnost te ustanove je zastupanje djece u postupcima pred sudovima i drugim tijelima i zastupanje punoljetnih osoba u određenim slučajevima (iz čl.241.Obz 2015).

Osim poštivanja obveza koje smo preuzeli primjenom Konvencija i Uredbi, ovime se nastojao otkloniti sukob interesa koji je bio čest u statusnim i obiteljskim postupcima u kojima je centar za socijalnu skrb bio stranka, a istovremeno je djelatnik centra bio imenovan skrbnikom djetetu i/ili roditelju.

Posebno skrbništvo za dijete

Odredbom članka 240. st.1.Obz 2015 propisano je da će centar ili sud, radi zaštite pojedinih osobnih i imovinskih prava i interesa djeteta, imenovati djetetu posebnog skrbnika i to djetetu u bračnim sporovima i u postupcima osporavanja majčinstva ili očinstva; djetetu u drugim postupcima u kojima se odlučuje o roditeljskoj skrbi, pojedinim sadržajima roditeljske skrbi i osobnim odnosima s djetetom kad postoji spor među strankama; djetetu u postupku izricanja mjera za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta iz nadležnosti suda kada je to propisano odredbama obiteljskog zakona; djetetu u postupku donošenja rješenja koje zamjenjuje pristanak na posvojenje; djetetu kad postoji sukob interesa između njega i njegovih zakonskih zastupnika u imovinskim postupcima ili sporovima, odnosno pri sklapanju pojedinih pravnih poslova; djeci u slučaju spora ili sklapanja pravnog posla između njih kad ista osoba nad njima ostvaruje roditeljsku skrb; djetetu stranom državljaninu ili djetetu bez državljanstva koje se bez pratnje zakonskoga zastupnika zatekne na teritoriju Republike Hrvatske; u drugim slučajevima kada je to propisano odredbama Obz 2015, odnosno posebnih propisa ili ako je to potrebno radi zaštite prava i interesa djeteta.

Posebni skrbnik je osoba s položenim pravosudnim ispitom zaposlena u Centru za posebno skrbništvo. Centar za socijalnu skrb može imenovati posebnog skrbnika izvan Centra za posebno skrbništvo kada se radi o djetetu stranom državljaninu ili djetetu bez državljanstva koje se zatekne bez pratnje.

Odredbama kojima se uređuju pojedini postupci, određeno je tko je u kojem postupku dužan imenovati skrbnika djetetu. Obzirom na brojnost postupaka, parničnih i izvanparničnih koje zakon uređuje, u početku primjene zakona bilo je nesnalaženja i sudova i centra za socijalnu skrb pri imenovanju posebnih skrbnika.

Imenovanje posebnog skrbnika uređeno je čl.242.Obz 2015 koji jasno propisuje da rješenje o imenovanju posebnog skrbnik donosi centar za socijalnu skrb, osim ako zakonom nije propisano da rješenje donosi sud.

Dužnost suda da djetetu imenuje skrbnika propisana je:

- u sporovima o roditeljskoj skrbi, pojedinim sadržajima roditeljske skrbi i osobnim odnosima s djecom;⁸⁸

- u nekima od postupaka radi određivanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta i to⁸⁹:

a) postupku radi privremenog povjeravanja djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi

b) postupku radi oduzimanja prava na stanovanje s djetetom i povjeravanja svakodnevne skrbi o djetetu drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi

c) postupku povjeravanja djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju ustanovi socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji

d) lišenju prava na roditeljsku skrb;

- u postupku radi nadomještanja pristanka roditelja na posvojenje djeteta⁹⁰ i

- u slučaju spora između štićenika kojem je skrbnik određen prema odredbi članka 247. stavka 6. Obz (stručni radnik zaposlen u centru) i centra za socijalnu skrb⁹¹.

U svim drugim postupcima u kojima nije propisana izričito dužnost suda imenovati djetetu posebnog skrbnik, imenuje ga centar za socijalnu skrb.

Iznimka i za sud i za centar za socijalnu skrb je slučaj, kada dijete, koje je navršilo četrnaest godina i rješenjem suda mu je dozvoljeno poduzimanje radnji u postupku, imenuje punomoćnika. U tom slučaju mu sud neće imenovati posebnog skrbnika (osim kada se radi o djetetu iz čl.240.st.1.toč.7).

U pojedinim postupcima radi zaštite prava i dobrobiti djeteta, izričito je propisano da roditelji nisu ovlašteni uz posebnog skrbnika poduzimati radnje u postupku (kada poseban skrbnik podnese tužbu u djetetovo ime radi osporavanja majčinstva ili očinstva, u sporovima o roditeljskoj skrbi i osobnim odnosima, u izvanparničnim postupcima radi određivanja mjera za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta, postupku radi nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta).

Dužnosti posebnog skrbnika su:

- zastupati dijete u postupku za koji je imenovan

⁸⁸ Vidi Obz 2015 čl.414. i čl.327.st.2.toč.3

⁸⁹ Vidi Obz 2015 čl.487. u vezi s čl.485.st.1.toč.1,3,4 i 5

⁹⁰ Vidi Obz 2015 čl.493.st.6

⁹¹ Vidi Obz 2015 čl. 245.st.1 u vezi s čl.247.st.6

- obavijestiti dijete o predmetu spora, tijeku i ishodu na način koji je primjeren djetetovoj dobi

- prema potrebi, kontaktirati s roditeljem ili drugim osobama koje su djetetu bliske

- upoznati dijete, osobno ili uz pomoć stručne osobe, sa sadržajem odluke i pravom na izjavljivanje žalbe, time što se dijete neće upoznati s obrazloženjem odluke ako bi to imalo posljedice za njegovo zdravlje ili razvoj

- po potrebi zahtijevati uzdržavanje za dijete u ime djeteta, u postupcima u kojima se odlučuje o određivanju mjera za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta (oduzimanja prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu i lišenja prava na roditeljsku skrb)⁹².

Sudska praksa

1)

Rješenjem Županijskog suda u Zagrebu poslovni broj GŽ Ob-78/16 od 21. lipnja 2016.g. uvažena je žalba posebne skrbnice i ukinuto je rješenje Općinskog građanskog suda u Zagrebu poslovni broj R1 Ob-658/15 od 22. prosinca 2015.g. kojim je sud djetetu imenovao posebnog skrbnika u postupku radi promjene načina osobnih odnosa djevojčice s ocem. Prvostupanjski sud temelji odluku na zaključku da su ispunjene pretpostavke za imenovanje posebnog skrbnika prema čl.240.st.1.toč.2 Obz 2015.

Županijski sud smatra da rješenje ima nedostataka zbog kojih se ne može ispitati, obzirom ne sadrži razloge o odlučnim činjenicama, obrazlažući da iz navedenih zakonskih odredbi proizlazi da rješenje o imenovanju posebnog skrbnika načelno donosi centar za socijalnu skrb, osim kada je zakonom propisano da takvo rješenje donosi sud.

U konkretnom slučaju pobijano rješenje ne sadrži odgovarajuće razloge o imenovanju posebnog skrbnika od strane suda.

Iz ove odluke Županijskog suda proizlazi da bi prvostupanjski sud kada donosi rješenje o imenovanju posebnog skrbnika, u slučajevima kada je to zakonom određeno, osim pozivanja na odredbu čl.240. Obz 2015, morao obrazložiti zašto sud u konkretnom slučaju imenuje skrbnika, a ne centar, odnosno naznačiti zakonsku odredbu kojim je propisano da u konkretnom slučaju sud donosi rješenje kojim imenuje djetetu posebnog skrbnika.

X. Utvrđivanje mišljenja djeteta

⁹² Vidi - čl.157.st.5 Obz 2015
- čl.174.st.2 Obz 2015

Normativno uređenje

U radu sudova svakodnevno se pojavljuje sve veći broj predmeta u kojima je potrebno utvrđivati mišljenje djeteta.

Prema odredbama Obz 2003, koji i sada primjenjujemo na postupke koji su po njemu započeti, dijete ima pravo u postupcima u kojima se odlučuje o nekom djetetovom pravu ili interesu, na prikladan način saznati važne okolnosti slučaja, dobiti savjet, izraziti svoje mišljenje i biti obaviješteno o mogućim posljedicama uvažavanja toga mišljenja. Mišljenje se uzima u obzir u skladu s djetetovom dobi i zrelosti, a sud je dužan omogućiti djetetu u skladu s njegovom dobi, zrelosti i dobrobiti da u statusnim stvarima izrazi svoje mišljenje pred centrom za socijalnu skrb ili pred sudom.⁹³

Dugi niz godina ovo pravo djeteta, u praksi se svodilo na to da sudovi i centri za socijalnu skrb, u postupcima u kojima su se roditelji sporili oko pitanja s kojim od njih će dijete živjeti ili o susretima i druženjima, utvrde mišljenje djeteta, na način da je psiholog centra za socijalnu skrb razgovarao s djetetom u prostorijama centra. Vrlo rijetko to se činilo na drugim mjestima i u relativno malom broju predmeta su suci pozivali djecu na sudove i osobno, samostalno ili uz pomoć psihologa razgovarali sa djecom. To je u pravilu bio u onim predmetima u kojima se odlučivalo o pravima starije djece.

Vrlo često se događalo da je iz mišljenja i prijedloga centra za socijalnu skrb bilo razvidno da je obavljen razgovor sa djetetom i prezentiralo se mišljenje djeteta uz očitovanje stručnih osoba o zrelosti djeteta, te mišljenje da li je iskazana volja djeteta u skladu s djetetovim interesom. Međutim, isto se nije vidjelo iz obrazloženja presuda jer u praksi nije bilo uobičajeno iskazano mišljenje djeteta unositi u obrazloženje presude. U slučajevima kada se to činilo, najčešće se samo navodilo kao izvedeni dokaz i vrlo šturo navodilo što je dijete iskazalo.

Isto tako iz obrazloženja presuda se često nije vidjelo je li sudac donio odluku u skladu s iskazanim mišljenjem djeteta, te zašto je cijenio da to mišljenje jest ili nije u skladu s djetetovom dobrobiti. Izostajalo je navođenje razloga koje je dijete imalo za iskazivanje određenog mišljenja i argumentacija suca zašto ih je ili nije prihvatio.

Navedeno je bilo povezano i zahtjevom koji je stavljen pred suca prilikom pisanja presuda u ovoj vrsti sudskih postupaka, a to je da je mišljenje djeteta u presudi potrebno pažljivo prezentirati, kako bi to prenošenje bilo vjerodostojno, a s druge strane da se ne povrijedi dijete iznošenjem njegove intime, kao i da se ne doprinese daljnjem pogoršanju odnosa između članova obitelji.

Rezultat toga je da su istraživanja koja su napravljena temeljem uvida u presude, a bez uvida u sudske spise, dala još porazniji rezultat o utvrđivanju mišljenja djeteta u sudskim postupcima, od stvarnog stanja. Međutim, prihvaćanjem većeg broja međunarodnih akata, boljom edukacijom sudaca, specijalizacijom sudaca za rad na obiteljskim i statusnim predmetima i donošenjem provedbenih propisa, situacija se postepeno mijenja bitno na bolje, premda još ima prepreka koje valja savladati. Primjerice potrebno je u sudovima osigurati prikladne prostore za razgovor s

⁹³ čl.89.st.5 i čl.269.st.2 Obz 2003

djetetom i provesti potrebne edukacije svih koji u tim razgovorima sudjeluju pa čak i onih službenih osoba koje s djetetom dolaze u kontakt prilikom njegova dolaska u sud.

Stupanjem na snagu novog Obiteljskog zakona NN 103/15, dana 1. studenoga 2015.g. uređeno je pravo djeteta da bude obaviješteno o predmetu, tijeku i mogućem ishodu postupka u kojem se odlučuje o njegovim pravima, te da to sve bude učinjeno na načina koji je prilagođen njegovoj dobi i zrelosti.

U Obz 2015 u osmom dijelu, uređen je postupak pred sudom (čl.345.-čl.543.Obz), a zakon je tako koncipiran da se na početku toga dijela zakona nalaze:

- opće odredbe koje vrijede za sve postupke uređene zakonom, parnične, izvanparnične, te posebne postupke ovrhe i posebne postupke osiguranja (čl.345.-čl.367.Obz),
- slijede odredbe koje se odnose na posebne na parnične postupke (čl.368.-čl.432.Obz),
- zatim odredbe koje se odnose na posebne izvanparnične postupke (čl.433.-čl.508.Obz),
- potom odredbe kojima su uređeni posebni postupci ovrhe (čl.509.-čl.528. Obz)
- i na kraju odredbe o posebnim postupcima osiguranja (čl.529.-čl.543.Obz).

Na početku svakog dijela kojim je uređena određena vrsta postupaka (parničnih, izvanparničnih, postupaka ovrhe i postupaka osiguranja) ponovno nalazimo opće odredbe koje se odnose na sve parnične odnosno izvanparnične postupke i na sve postupke ovrhe i sve postupke osiguranja, a zatim slijede posebne odredbe koje vrijede za svaki pojedini od tih postupak.

Članak 360.Obz odnosi se na sve vrste postupaka koje obiteljski zakon uređuje i nalazi se u odjeljku kojim je propisano sudjelovanje djeteta, roditelja i drugih osoba u postupku, dakle sud u svakom postupku u kojem se odlučuje o djetetovim pravima dužan omogućiti mu izražavanje mišljenja, nema niti jedne vrste postupka koji bi bio izuzetak.

Izražavanje mišljenja djeteta

Članak 360.

(1) U postupcima u kojima se odlučuje o osobnim i imovinskim pravima i interesima djeteta sud će omogućiti djetetu da izrazi svoje mišljenje, osim ako se dijete tome protivi.

(2) Sud će omogućiti djetetu da izrazi mišljenje na prikladnom mjestu i u nazočnosti stručne osobe, ako procijeni da je to s obzirom na okolnosti slučaja potrebno.

(3) Iznimno od stavka 2. ovoga članka, djetetu mlađem od četrnaest godina sud će omogućiti da izrazi mišljenje putem posebnog skrbnika ili druge stručne osobe.

(4) Sud koji vodi postupak nije dužan utvrđivati mišljenje djeteta kad za to postoje posebno opravdani razlozi koji se u odluci moraju obrazložiti.

(5) Dijete iz stavka 1. ovoga članka mora biti obaviješteno o predmetu, tijeku i mogućem ishodu postupka na način koji je prikladan njegovoj dobi i zrelosti te ako to ne predstavlja opasnost za razvoj, odgoj i zdravlje djeteta.

(6) Obvezu obavještavanja djeteta iz stavka 5. ovoga članka imaju posebni skrbnik djeteta, sud ili stručna osoba centra za socijalnu skrb, ovisno o okolnostima slučaja, o čemu je sud dužan voditi računa.

(7) Ministar nadležan za poslove socijalne skrbi pravilnikom će propisati način pribavljanja mišljenja djeteta.

Iz ovog članka jasno proizlazi da je dužnost suda omogućiti djetetu izražavanje vlastitog mišljenja, ali dijete nema obvezu izraziti ga, dijete se može protiviti i sud je to protivljenje dužan poštivati. Dijete izražava mišljenje na prikladnom mjestu, a sam zakon ne definira koje bi to i kakvo mjesto bilo, već je to riješeno provedbenim propisom.

Dijete ima pravo izraziti svoje mišljenje neovisno o dobi, dobna granica nije postavljena zakonom, a ne nalazimo dobna ograničenja niti u međunarodnim dokumentima.

Dobu granicu od 14 godina zakon postavlja u odnosu na dužnost suda da djetetu mlađem od 14 godina omogući izražavanje mišljenja putem posebnog skrbnika ili stručne osobe, a ako je dijete starije od 14 godina, sudac može samostalno s njime razgovarati ali i u tom slučaju može, po vlastitoj procjeni, ovisno o okolnostima konkretnog slučaja koristiti pomoć stručne osobe.

Iz obrazloženja presude ili rješenja se mora jasno vidjeti je li sud djetetu omogućio izražavanje vlastitog mišljenja, ako nije, zašto je tako postupio. Nadalje ako se dijete protivilo, sudac mora obrazložiti kako je to utvrdio i ako ima saznanja o razlozima protivljenja djeteta.

Jedini izuzetak, slučaj u kojem sud nije dužan utvrđivati mišljenje djeteta je slučaj kada za to postoje osobito opravdani razlozi. Zakon ne definira, niti primjerice navodi koji bi to razlozi mogli biti, što je dobro jer sucu daje široke mogućnosti da u obzir uzme različite razloge i životne situacije u kojima se dijete može naći.

Dužnost suda da utvrdi mišljenje djeteta širi je pojam od prava djeteta na izražavanje mišljenja.

Utvrđivanje mišljenja djeteta obuhvaća i pripremu djeteta na izražavanje mišljenja, procjenu njegove sposobnosti i zrelosti i samo izražavanje mišljenja. Provedbenim

propisom, pravilnikom točno je definirano što sve obuhvaća koja od ovih faza postupanja.

Uz Obz 2015 donijet je i

Pravilnik o načinu pribavljanja mišljenja djeteta⁹⁴.

Ovim pravilnikom detaljno je propisan način pribavljanja mišljenja djeteta i stoga je vrijedan provedbeni propis koji praktičarima, prvenstveno sucima i posebnim skrbnicima, a i djelatnicima centra za socijalnu skrb znatno olakšava primjenu zakonskih odredbi o utvrđivanju mišljenja djeteta.

Pravilnikom se razrađuje postupanje suda, posebnog skrbnika djeteta i stručne osobe koja utvrđuje mišljenje djeteta u postupku. Stručnom osobom smatra se psiholog, a samo iznimno druge stručne osobe odgovarajuće stručne spreme te stručnih znanja i vještina potrebnih za utvrđivanje mišljenja djeteta. Premda Pravilnik ne navodi, logično je da bi to mogli biti defektolozi, socijalni pedagozi ili socijalni radnici. Sudovima bi od velike pomoći bilo i kada bi barem u skorijoj budućnosti imali pomoć stručne osobe koja bi bila zaposlena na sudu i samim time brzo i uvijek dostupna. Ovaj Pravilnik propisuje mogućnost da se pri utvrđivanju mišljenja djeteta uključi više stručnih osoba različitih zvanja, ako se to procijeni potrebnim obzirom na razvojne, zdravstvene i druge teškoće ili specifičnosti djeteta. Ovime se uvodi multidisciplinarni pristup koji se u dječjoj psihologiji preporučuje kao iznimno dobar pristup potrebama djeteta.

U dosadašnjoj sudskoj praksi, djeca su u pravilu razgovarala sa sucem bez prisutnosti roditelja i njihovih punomoćnika, pa su punomoćnici to često isticali kao žalbeni razlog. Županijski sudovi su zauzeli stav da je takav pristup sudova prvog stupnja ispravan i u duhu ne samo odredbi obiteljskog zakona već i u skladu s konvencijama i uredbama koje smo dužni primjenjivati u svom radu.

Pravilnikom je sada izričito propisano da dijete uvijek izražava svoje mišljenje bez nazočnosti roditelja ili skrbnika, odnosno druge osobe koja skrbi o djetetu⁹⁵.

Prikladnim mjestom za razgovor s djetetom smatra se prostor izvan sudnice opremljen i prilagođen za rad s djetetom u kojem je nužno osigurati privatnost, sigurnost djeteta i nesmetan rad, a može se koristiti videoveza ako postoje tehničke mogućnosti.

Zanimljivo je i da se izražavanje mišljenja djeteta može omogućiti u domu roditelja uz njihovu suglasnost, domu udomitelja ili prostoru fizičke ili pravne osobe kod koje je dijete smješteno što je osobito prikladno za djecu niže kronološke dobi.

Člankom 7. Pravilnika propisano je da utvrđivanje mišljenja djeteta uključuje pripremu djeteta, procjenu sposobnosti i zrelosti, te izražavanje mišljenja djeteta detaljno propisujući pri tome da:

⁹⁴ Čl.4. Pravilnika o načinu pribavljanja mišljenja djeteta Narodne novine 123/15

⁹⁵ Ovo je logična i vrijedna odredba u zaštiti procesnih prava djeteta, ali valja imati na umu da roditelj ili skrbnik imaju pravo uvida u sudski spis i vidjeti će zapisnik, zbog čega sudac mora vjerodostojno ali i pažljivo iskazano mišljenje djeteta unijeti u sudski zapisnik.

a) priprema djeteta obuhvaća informiranje djeteta o njegovom pravu izražavanja mišljenja o svim pitanjima koja se na njega odnose, informiranje djeteta o postupku utvrđivanja mišljenja, utjecaju koji izraženo mišljenje može imati na ishod postupka te o uključivanju drugih stručnih osoba;

b) procjena sposobnosti i zrelosti djeteta uključuje procjenu kognitivnih sposobnosti djeteta da oblikuje i izrazi svoje mišljenje na razuman i nezavisan način te da razumije ishode izraženog mišljenja;

c) izražavanje mišljenja djeteta ima oblik razgovora, a ne jednostranog ispitivanja, u poticajnom i ohrabrujućem ozračju u kojem će se dijete osjećati sigurno i poštovano te će njegovo mišljenje biti ozbiljno saslušano i uzeto u obzir;

Dužnost prilagodbe specifičnostima svakog pojedinog djeteta izvire i iz odredbe po kojoj će stručna osoba djetetu koje nije u stanju govorom izraziti svoje mišljenje, omogućiti da izrazi mišljenje kroz neverbalne oblike komunikacije koji uključuju igru, govor tijela, izraz lica te projektivne tehnike kao i druge oblike izražavanja mišljenja. To je ujedno i odredba koja sucu govori o tome da se i djeci s invaliditetom ili smetnjama u razvoju ili govoru izražavanje mišljenja mora omogućiti kao i svoj drugoj djeci.

Obveza suca je da u obrazloženju odluke jasno iznese razloge zbog kojih nije utvrdio mišljenje djeteta u postupku i kada sudac to ne bi učinio takva odluka imala bi nedostatke zbog kojih se ne može ispitati, što je žalbeni razlog.

Žalbeni razlog bio bi i taj što je djetetu povrijeđeno pravo na izražavanje vlastitog mišljenja.

Žalbu bi mogao izjaviti poseban skrbnik djeteta, punomoćnik ako ga je dijete starije od četrnaest godina u tom postupku imenovalo temeljem rješenja suda kojim mu je dopušteno poduzimati radnje u postupku (čl.359. Obz – ograničena postupovna sposobnost djeteta priznata rješenjem suda), pa i samo dijete starije od četrnaest godina uz istovremen zahtjev sudu da mu dozvoli postupovnu sposobnost za podnošenje žalbe i poduzimanje pojedinih radnji u žalbenom postupku.

Poseban skrbnik odnosno zakonski zastupnik djeteta ima dužnost upoznati dijete sa sadržajem odluke i pravom na izjavljivanje žalbe. To može učiniti samostalno ili uz pomoć stručne osobe, a sa obrazloženjem odluke neće upoznati dijete ako bi to imalo posljedica na njegovo zdravlje i razvoj. Zakon ne propisuje tko je ovlašten odlučiti odnosno procijeniti kada dijete ne bi trebalo upoznati sa obrazloženjem, ali u svakom slučaju to bi mogao biti sudac koji donosi odluku, poseban skrbnik djeteta, u nekim slučajevima i sam roditelj ili stručna osoba koja je sudjelovala u postupku utvrđivanja mišljenja djeteta.

Poseban problem u statusnim i obiteljskim postupcima su odredbe Obz 2015 i odredbe Zakona o parničnom postupku koje se odnose na objavljivanje odluka na e-oglasnoj ploči sudova. E-oglasna ploča sudova dostupna je svima koji mogu koristiti Internet, pristup nije vezan za dob niti za status u određenom postupku.

Zakon o parničnom postupku u odredbama o dostavi odluka ne sadrži posebne odredbe koje bi se odnosile na obiteljske i statusne predmete, niti odredbe kojima bi se posebno štitilo pravo djeteta na privatnosti i zaštitu osobnih podataka.

Pravilnici koji su donijeti vezano za e-oglasnu ploču isto tako nisu riješili problem koji je nastao donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku NN br.25 od 28. veljače 2013.g.

Obz 2015 propisuje, u čl.367. koji se nalazi u općim odredbama i kao takav se odnosi na sve obiteljske i statusne predmete, da se, u postupcima u kojima se odlučuje o statusnim stvarima, roditeljskoj skrbi, osobnim odnosima, mjerama za zaštitu prava i dobrobiti djeteta te uzdržavanju djeteta, na e-oglasnoj ploči suda objavljuje odluka s prikrivenim osobnim podacima djeteta.

Obz ne daje odgovor na pitanje koji su sve podaci djeteta osobni podaci, niti kako ih prikriti. Osim problema prepoznavanja djeteta, taj problem povezan je i sa utvrđivanjem mišljenja djeteta jer se u obrazloženju presude mora vidjeti da li je to mišljenje utvrđeno, ako nije, zašto nije, a ako je utvrđeno mora se jasno vidjeti kakvo je ono i kako ga je sud cijenio pri donošenju odluke.

Osim toga dijete bi moralo biti upoznato s činjenicom objave odluke na e-oglasnoj ploči. Djeca se služe Internetom, s lakoćom će pronaći odluku koja se na njih odnosi, ali i odluke koje se odnose na njihove prijatelje i kolege iz škole. Pri tome će biti svjesni činjenice da i druga djeca, susjedi, nastavnici itd. jednako tako mogu pronaći odluku koja se odnosi na njih. Argument da e-oglasnu ploču suda nitko drugi ni ne čita i da se protekom propisanog vremena odluka skida, nije dobar argument jer samo saznanje djeteta da su njegove osobne stvari dostupne bilo kome, da ih se može čitati, komentirati, analizirati, zasigurno može izazvati traume i ostaviti trajne posljedice na dijete, pa i na druge članove obitelji. U odlukama su osim imena, prezimena, adresa i OIB-ova koje ja najlakše „prikriti“ i medicinska dokumentacija, nalazi i mišljenja vještaka, iskazi stranaka, podaci o bolestima u obitelji, ovisnostima članova obitelji, pokušajima suicida, iskazano mišljenje djeteta ili obrazloženje suca zašto ga nije utvrđivao ili kako i zašto ga je cijenio u postupku. Nemoguće je nabrojiti što se sve može pojaviti, koji podatak u obrazloženju presude, a objavljivanje kojeg može teško pogoditi i dijete i druge članove obitelji. Sve te podatke je nemoguće prikriti u obrazloženju odluke jer se postavlja pitanje kako bi ta odluka izgledala ne samo vizualno već i pravno.

Za slučaj dostave putem e-oglasne ploče postavlja se i pitanje kršenja Zakona o zaštiti osobnih podataka⁹⁶ kao i snošenje posljedica za kršenje njegovih odredbi.

U nemogućnosti da zaštite dijete u slučaju objavljivanja odluka na e-oglasnoj ploči, suci su se većinom odlučili da ih ne objavljuju, odnosno da se dostava u obiteljskim i statusnim predmetima (osim u odlukama o bračnim stečevinama) ako stranka ne dođe na uručenje, vrši kao i ranije po pravilima Zakona o parničnom postupku o osobnoj dostavi.

⁹⁶ Zakon o zaštiti osobnih podataka
pročišćeni tekst zakona NN 103/03, 118/06, 41/08, 130/11, 106/12

Valja naglasiti sljedeće odredbe

UN Konvencija o pravima djeteta

Članak 12.

1. Države stranke osigurat će djetetu koje je u stanju oblikovati vlastito mišljenje, pravo na slobodno izražavanje svojih stavova o svim stvarima koje se na njega odnose, te ih uvažavati u skladu s dobi i zrelošću djeteta.

2. U tu svrhu, djetetu se izravno ili preko posrednika, odnosno odgovarajuće službe, mora osigurati da bude saslušano u svakom sudbenom i upravnom postupku koji se na njega odnosi, na način koji je usklađen s proceduralnim pravilima nacionalnog zakonodavstva.

Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava

u postupovnim pravima djeteta propisuje

Članak 3.

PRAVO BITI OBAVIJEŠTEN I IZRAŽAVATI SVOJE MIŠLJENJE U POSTUPKU

Djetetu, za koje se prema unutarnjem pravu smatra da ima dovoljnu sposobnost razumijevanja, u postupku pred sudbenim tijelom koji ga se tiče, dodijelit će se, te će biti ovlašteno, zahtijevati sljedeća prava:

- a) dobiti sve odgovarajuće informacije;
- b) biti konzultirano i izraziti svoje mišljenje;
- c) biti obaviješteno o mogućim posljedicama koje bi nastale u skladu s tako iznesenim mišljenjem i o mogućim posljedicama bilo koje odluke.

Prema Smjernicama Odbora ministara Vijeća Europe za pravosuđe prilagođeno djeci, prava djeteta u sudskom postupku su:

- pravo na pristup sudu,
- pravo na pravno savjetovanje i zastupanje,
- pravo na izražavanje mišljenja,
- pravo na hitnost,
- pravo na prilagodbu prostora i jezika.

Uredba Vijeća (EZ) br. 2001/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću od 27. studenog 2003.

koju sve češće primjenjujemo u svakodnevnom radu, obzirom na porast broja sporova s međunarodnim elementom, a o kojoj valja voditi računa jer i naše odluke trebaju biti ovršne u drugim zemljama, kao razloge nepriznavanja sudske odluke koja se odnosi na roditeljsku odgovornost, između ostalog, propisuje:

- ako je odluka donesena, (osim u žurnome predmetu), a da pri tome djetetu nije omogućeno saslušanje, kršeći pri tome temeljna postupovna načela države članice u kojoj se zahtijeva priznavanje;
- ako je donesena u odsustvu osobe, a osobi koja se nije pojavila pred sudom nije dostavljeno pismeno o pokretanju postupka ili jednakovrijedno pismeno, pravovremeno da bi mogla pripremiti svoju obranu (osim ako je utvrđeno da je ta osoba nedvosmisleno prihvatila sudsku odluku)
- na zahtjev bilo koje osobe koja smatra da sudska odluka zadire u njezinu roditeljsku odgovornost, ako je donesena bez saslušanja te osobe;⁹⁷

U dijelovima u kojima se uređuje pravo na kontakt s djetetom priznato u ovršnoj sudskoj odluci donesenoj u državi članici, kao i u dijelu kojim je uređena predaja djeteta temeljem ovršne sudske odluke donijete u državi članici, propisano je, da se sudska odluka priznaje i izvršiva je u drugoj državi članici bez potrebe pribavljanja potvrde izvršivosti i bez mogućnosti osporavanja njezina priznavanja, ako je potvrđena (misli se na izdavanje obrasca propisanog Konvencijom koji izdaje sud koji je odluku donio) u državi članici podrijetla. Međutim u skladu s odredbama te Konvencije, sudac zemlje podrijetla koje donio sudska odluku, potvrdu izdaje, samo ako je uz ostale propisane uvjete djetetu omogućeno saslušanje. Izuzetak je ako je saslušanje smatrano neprikladnim zbog djetetove dobi ili stupnja zrelosti, ali to mora biti jasno vidljivo. Uvjet je i da je strankama omogućeno saslušanje.⁹⁸

Sudska praksa

Praksa Europskog suda za ljudska prava

1) M. i M. protiv Republike Hrvatske (2015)

U odnosu na postupak vođen radi promjene odluke o tome s kojim će roditeljem dijete živjeti, Europski sud je posebno pogodila činjenica da sud djevojčicu nije saslušao u tom postupku, zbog čega djevojčici nije dana prilika da izrazi svoje mišljenje sudu o pitanju s kojim roditeljem ona želi živjeti. U postupku vještačenja djevojčica je izrazila snažnu želju da živi sa svojom majkom. Sud nadalje primjećuje da oba njezina roditelja žive u istom gradu i da preinačenje odluke o dodjeljivanju skrbništva stoga ne bi uključivalo to da djevojčica mora promijeniti školu ili biti na drugi način izdvojena iz svog uobičajenog društvenog okruženja. Djevojčica koja je odlična učenica i za koju su vještaci smatrali da posjeduje dobre ili čak natprosječne intelektualne sposobnosti je imala devet i pol godina starosti u vrijeme pokretanja

⁹⁷ Čl.23. UREDBA VIJEĆA (EZ) br. 2001/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću od 27. studenog 2003.

⁹⁸ Čl.41. i 42. Uredbe vijeća (EZ) br. 2001/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću od 27. studenog 2003.

postupka, a sada ima trinaest i pol godina. Stoga bi bilo teško tvrditi da je ona, uzimajući u obzir njezinu dob i zrelost, nesposobna oblikovati vlastito mišljenje i slobodno ga izraziti. Sud stoga zaključuje da nepoštovanje njezinih želja u pogledu pitanja s kojim roditeljem želi živjeti, u specifičnim okolnostima ovog predmeta, predstavlja kršenje njezinog prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života. Uzimajući u obzir sve prethodno navedeno, Sud nalazi da je došlo do povrede članka 8. Konvencije u ovom predmetu u pogledu prava djevojčice na poštovanje njezinog privatnog i obiteljskog života. Europski sud smatra da nacionalni sudovi nisu uopće shvatili da se dugotrajnim postupkom o skrbištvu djeteta dodatno traumatizira, a iznenađen je time da nisu poduzeti nikakvi koraci za ubrzavanje postupka niti nakon saznanja o samoozljeđivanju djeteta.

U ovom slučaju vidimo da je Europski sud cijenio i činjenicu dobi i zrelosti djevojčice kao i okolnost da nije izrazila mišljenje pred samim sudom, već samo u postupku vještačenja.

Obz 2015 na više mjesta spominje dob i zrelost djeteta, valja naglasiti čl.230. Obz kojim je propisano pravo djeteta na izražavanje mišljenja i koji kaže da dijete ima pravo na prikladan način saznati važne okolnosti koje se tiču njegovih prava i interesa, dobiti savjet i izraziti svoje mišljenje te biti obaviješteno o mogućim posljedicama poštivanja njegova mišljenja kad se odlučuje o nekom njegovu pravu ili interesu. Mišljenje se uzima u obzir u skladu s njegovom dobi i zrelosti. Bitna je i odredba i čl.360. Obz kojim je uređeno pravo djeteta na izražavanje mišljenja kao i čl.361.Obz koji govori o upoznavanju djeteta s odlukom suda i ne spominje izravno dob ni zrelost ali propisuje da se dijete neće upoznati s obrazloženjem ako bi to imalo posljedice na njegovo zdravlje i razvoj, a takva procjena svakako uključuje i procjenu dobi i zrelosti djeteta.

2) Sahin protiv Njemačke (2003)

Njemački sud je odbio zahtjev izvanbračnog oca za susretima i druženjem s tada dvogodišnjim djetetom. Odluku je temeljio na mišljenju psihologa koji je zaključio kako bi susreti i druženje u okolnostima netrpeljivosti između roditelja bili u suprotnosti s djetetovom dobrobiti. Volja djeteta nije bila ispitana, jer bi prema mišljenju psihologa u takvim okolnostima postojala opasnost da dijete osjeća krivnju ukoliko bi se donijela odluka u skladu s njegovim željama. Europski je sud u navedenom slučaju utvrdio povredu procesnog prava djeteta da izrazi svoje mišljenje pred sudom. Njemački sud koji je s aspekta materijalnog prava donio ispravnu odluku u pogledu odbijanja prava na susrete i druženje radi zaštite djetetove dobrobiti, istodobno je počinio povredu procesnog jamstva iz članka 8. Europske konvencije, s obzirom da u postupku pred nacionalnim sudom nije ispitana volja djeteta koje je u završnom stadiju postupka imalo pet godina. Njemački sud se nije smio zadovoljiti izjavama vještaka o riziku ispitivanja djeteta, bez da uzme u obzir sve mogućnosti korištenja posebnih mjera pri ispitivanju volje djeteta s obzirom na njegovu ranu dob. Vještakinja nikada nije pitala dijete o ocu, te stoga nije imala potpune informacije o odnosu otac - dijete, što je nužan preduvjet za utvrđivanje stvarne volje djeteta i u tom smislu ostvarivanja ravnoteže između više sukobljenih interesa.

Obz 2015 ne propisuje u kojem stadiju postupka bi valjalo utvrđivati volju djeteta, niti se to pokazalo potrebnim za praksu, ali stručnjaci iz dječje psihologije nas

upozoravaju da je to potrebno što prije, dok se sukob ne produbi i dok roditelji ne „kontaminiraju“ dijete svojim stavovima i željama. Vidimo da se traži od suda kritička analiza i ocjena dokaza, pa nije potrebno samo provesti vještačenje, odnosno koristiti pomoć stručne osobe, u ovom slučaju psihologa, već i analizirati njegov rad, ocijeniti ga u vezi sa svim drugim provedenim dokazima i cjelokupnom situacijom.

3) Sommerfeld protiv Njemačke (2003)

Njemački sud je volji djevojčice (11 godina) koja je odbijala susrete i druženje s biološkim ocem dao presudan značaj, te ih zbog njezinog čvrstog odbijanja nije odobrio smatrajući kako susreti i druženje ne bi bili u skladu s njenim interesom i dobrobiti. Europski je sud u ovom predmetu smatrao da je bilo nužno zatražiti mišljenje psihologa u pogledu djetetovog neprijateljskog raspoloženja u odnosu na oca, kao i savjet u pogledu postupnog razvijanja odnosa između oca i djeteta. Bezuvjetno poštivanje volje djeteta i onemogućavanje susreta i druženje u skladu s njom, sud je ocijenio kao povredu prava na poštivanje očevog obiteljskog života. Ova presuda sadrži važne upute nacionalnim sudovima da su dužni zahtijevati stručno preispitivanje uzroka zbog kojih dijete ne želi ostvarivati susrete i druženje s roditeljem. Nedostatak stručnog mišljenja psihologa u pogledu negativno izražene volje djeteta može predstavljati povredu procesnih zahtjeva iz članka 8. Europske konvencije.

Ova uputa je u skladu s načelom najboljeg interesa djeteta jer se sudovi ne smiju zadovoljiti samo provođenjem i ocjenom dokaza već se traži i daljnje postupanje u interesu djeteta. Čl. 5. Obz propisuje načelo prvenstvene zaštite dobrobiti i prava djeteta.

Praksa Općinskog građanskog suda u Zagrebu

1)

Rješenjem Županijskog suda u Zagrebu poslovi broj GŽ2-331/11 od 25. listopada 2011.g. odbijena je žalba predlagateljice - majke kao neosnovana i potvrđeno je rješenje suda prvog stupnja broj P2-353/10 kojim je odlučeno da će dijete stranaka živjeti sa predlagateljem – ocem, do pravomoćnog okončanja brakorazvodnog postupka između stranaka ili do drugačije odluke suda, primjenom odredbe čl. 100. st. 1 i 2 u svezi čl. 101. Obiteljskog zakona ("Narodne novine" br: 116/03, 17/04, 136/04 i 107/07, dalje ObZ) . Sud prvog stupnja svoju odluku da do pravomoćnog okončanja brakorazvodnog postupka između stranaka ili do drugačije odluke suda mljt. dijete živi sa ocem predlagateljem, temelji na potrebi zaštite interesa djeteta u nastaloj situaciji odvojenog života roditelja. Mljt. dijete sada živi sa ocem i pohađa prvi razred srednje škole. Rukovodeći se načelom zaštite interesa djeteta na koje obvezuje čl. 3. Konvencije o pravima djeteta (Narodne novine, Međunarodni ugovori, br: 12/93 i 20/97) i čl. 2. Obz sud prvog stupnja je svoju odluku utemeljio na rezultatima dokaznog postupka iz kojih proizlazi da je skrb predlagatelja kao oca primjerena životnim potrebama djeteta jer pruža pretpostavke za njeno pravilno odrastanje i školovanje uz uključivanje u predložene aktivnosti i tretmane. Prema odredbi čl. 12. Konvencije o pravima djeteta (Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori, br. 15/1990. i Narodne novine -Međunarodni ugovori, 12/1993, 20/1997.) dijete koje je u stanju oblikovati vlastito mišljenje ima pravo na slobodno izražavanje svojih stavova te uvažavanje istih kao i pravo da bude saslušano dok se prema

odredbi čl. 89. st. 5. Obz-a u postupcima u kojima se odlučuje o nekom djetetovom pravu ili interesu mišljenje djeteta uzima u obzir u skladu s njegovom dobi i zrelosti. Prema članku 6. Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava (Narodne novine - Međunarodni ugovori, br. 1/2010 i 3/2010.) sudbeno je tijelo dužno dati dužni značaj izraženom mišljenju djeteta. U predmetnom se postupku dijete stranaka očitovalo tako da u potpunosti odriče mogućnost da bi živjela s majkom. Cijeneći okolnosti sadašnjeg života sa ocem - predlagateljem, narušenost odnosa majke i kćeri do mjere da bi njihov zajednički život bio nemoguć i za dijete nepodnošljiv te cijeneći dob i stupanj zrelosti mlljt. djeteta sukladno mišljenju i prijedlogu stručnog tima Centra za socijalnu skrb, sud prvog stupnja je odlučio o životu mlljt. djeteta sa ocem uvažavanjem djetetovog mišljenja. Kao što je i navedeno, radi se o odluci privremenog karaktera, do pravomoćnog okončanja brakorazvodnog postupka stranaka ili do drugačije odluke suda tako da je istom odlukom sud prvog stupnja odlučivao o osnovanosti prijedloga za privremeno uređenje života u cilju zaštite interesa djeteta u okolnostima odvojenog života roditelja a ne o osnovanosti tužbenog zahtjeva. U tom smislu se otklanjaju žalbeni navodi predlagateljice u kojima se spominje presuda, jer je sud prvog stupnja odlučio rješenjem. U žalbi predlagateljica osporava odluku suda prvog stupnja stoga što se temelji na mišljenju i prijedlogu Centra za socijalnu skrb. Prema odredbi čl. 275. st. 1. Obz-a kada se u postupku pred sudom odlučuje o pravima i interesima djeteta sud je dužan pozvati Centar za socijalnu skrb da sudjeluje u postupku radi zaštite interesa djeteta. Prema odredbi čl. 295. st. 1. Obz-a prije donošenja odluke s kojim će roditeljem dijete živjeti i o roditeljskoj skrbi sud će pribaviti mišljenje Centra za socijalnu skrb. Za razliku od žalbenih navoda predlagateljice, sud prvog stupnja svoju odluku ne temelji samo na stručnom mišljenju Centra već i na utvrđenjima izvedenim iz sadržaja iskaza oba predlagatelja koji su saslušani te prvenstveno na valjanom očitovanju mlljt. djeteta. Razlozi koje predlagateljica u žalbi navodi na okolnosti sumnje u pristranost djelatnika i ravnatelja Centra za socijalnu skrb ne mogu biti predmet razmatranja ovoga suda povodom žalbe na predmetno rješenje. Time je sud prvog stupnja ispitao sve okolnosti koje su bitne za donošenje pravilne i zakonite odluke u ovom predmetu te je na temelju izvedenih dokaza i njihove ocjene pravilno utvrdio činjenično stanje i ispitao sve okolnosti za pravilnu primjenu materijalnog prava sadržanog u čl. 100. st. 1. u svezi čl. 89. st. 5. i čl. 295. st. 1. Obz-a a nadalje u odredbama čl. 12. Konvencije o pravima djeteta te čl. 6. Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava.

Obz 2015 u dijelu „Posebni postupci osiguranja“ propisuje mogućnost donošenja po službenoj dužnosti ili na zahtjev roditelja ili djeteta privremene mjere s kojim će roditeljem dijete stanovati i o ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom. Novim zakonom bitno je promijenjena i terminologija pa sada umjesto termina „živjeti“ imamo termin „stanovati“, a umjesto „susreta i druženja“ imamo termin „osobni odnosi“.

2)

Rješenjem Županijskog suda u Zagrebu poslovni broj Gž2-72/10 od 30. ožujka 2010.g. potvrđeno je rješenje suda prvog stupnja broj P2O-80/08 kojim su zabranjeni susreti i druženja majke i sina.

Prvostupanjski je sud odlučujući o susretima i druženjima utvrdio:

- da stranke ne žive zajedno, da sin rođen 1994.g živi s ocem kontinuirano od

- 20014.g. i to temeljem rješenja centra za socijalnu skrb,
- majka je napustila obitelj,
 - da od 2004. otac o njemu vodi svakodnevnu i zadovoljavajuću brigu i skrb, a majka od tada s njim ne održava susrete i druženja već povremeno šalje SMS poruke, da je otac predložio da se zabrane susreti i druženja majke i mljt. sina, da je dječak koja ima 15 godina, bio izričit u stavu da s majkom ne želi kontaktirati zbog poremećenih odnosa,
 - da je stručni tim Centra za socijalnu skrb u Zagrebu, mišljenja da je radi zaštite dobiti djeteta potrebno zabraniti susrete i druženja majke i sina Imajući u vidu navedena utvrđenja, sud prvog stupnja je utemeljeno zaključio da je za dobit djeteta da se zabrane susreti i druženja majke i mljt. sina. Pri tome je pošao od "želje djeteta", uz obrazloženje da, je majka svojim prijašnjim ponašanjem (emocionalno zanemarivanje, napuštanje djeteta te neodržavanje susreta s djetetom osim povremenih SMS poruka) dovela dijete u stanje u kojem je mljt. trpio duboke psihičke traume emocionalne prirode, slijedom čega je sud utvrdio da susreti i druženja odnosno prisilno pohađanje psihosocijalnog tretmana, mogu kod djeteta u adolescentskoj dobi izazvati dugotrajne i teške, te veoma negativne emocionalne posljedice".

Navedeni zaključak suda ima u vidu sve okolnosti konkretnog slučaja, te je sud prvog stupnja osnovano, poštujući mišljenje djeteta (čl. 89. st. 5. OBZ), na temelju čl. 100. st. 2. OBZ, odlučio kao u izreci pobijanog rješenja. Predlagateljica ne osporava činjenice koje je sud utvrdio, već smatra da sud nije "dovoljno ušao u psihičke probleme i želje djeteta.

Obz 2015 u st.536.st.3. propisuje mogućnost da sud po službenoj dužnosti kada odredi privremenu mjeru s kojim će roditeljem dijete stanovati može po službenoj dužnosti odlučiti i o zabrani ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom. U konkretnom slučaju radilo se o privremenoj mjeri izrečenoj po odredbama Obz 2003, dakle o odluci privremenog karaktera i u daljnjem tijeku postupka bi valjalo u skladu s praksom Europskog suda za ljudska prava preispitati razloge zbog kojih dijete ovako rezolutno odbija kontakt s majkom.

3)

Rješenjem Županijskog suda u Zagrebu poslovni broj Gž Ob-600/16 od 10. svibnja 2016. godine uvažena je žalba oca i ukinuto je rješenje suda prvog stupnja broj R1 Ob-198/16 od 24. ožujka 2016.g. kojim je odbijen zahtjev za povratak nezakonito odvedenog djeteta.

Između ostalog viši sud utvrđuje bitnu povredu odredaba postupka iz čl.354.st.2.toč.6 ZPP (povreda načela saslušanja stranaka) jer sud nije saslušao predlagatelja – oca zbog čega mu je onemogućeno raspravljanje pred sudom. Pri tome viši sud ukazuje na čl.11.st.5 Uredbe vijeća (EZ) o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću br. 2001/2003 od 27. studenoga 2003.g. kojom je propisano da sud ne može odbiti predaju djeteta, a da prije toga ne pruži mogućnost saslušavanja osobe koja zahtjeva predaju djeteta.

Osim toga viši sud utvrđuje da sud prvog stupnja nije naveo razloge zašto nije saslušao dijete jer je čl.11.st.2 Uredbe propisano da se kod primjene članaka 12. i 13. Haške konvencije iz 1980, a radi se o Konvenciji o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice (dalje: Konvencije) djece osigurava da dijete ima mogućnost saslušanja tijekom postupka, osim ako se to čini neprikladnim zbog njegove dobi ili stupnja zrelosti, a sud je donio odluku na temelju čl.13.st.1. toč.b Konvencije, bez saslušanja djeteta. Nadalje i čl.13. st.2. Konvencije je propisano da se može odbiti povratak djeteta ako se utvrdi da se dijete suprotstavlja povratku i da je napunilo godine i steklo stupanj zrelosti zbog čega je primjereno uzimanje u obzir njegovog mišljenja.

Iz ovog slučaja vidimo da premda Konvencija propisuje vrlo kratke rokove za donošenje odluke, 6 tjedana, to ne oslobađa sud dužnosti da djetetu omogući izražavanje vlastitog mišljenja, odnosno da u slučaju da to nije učinio, jasno obrazloži razloge.

4)

Presudom Županijskog suda Varaždinu poslovni broj Gž-2210/13 od 9. listopada 2013.g. potvrđena je presuda Općinskog građanskog suda u Zagrebu broj P2-812/12 od 8. studenoga 2012.g. kojom je izmijenjena prethodna odluka suda na način da zajedničko dijete stranaka sada živi s ocem. Prethodnom odlukom kojom je brak stranaka razveden odlučeno je da dječak živi s majkom, te je s njom i starijim bratom koji je u međuvremenu postao punoljetan i živio od 2007.g. Otac svoj zahtjev da sin sada živi s njime temelji na tvrdnji da majka ne brine dovoljno o sinu i ne pruža mu adekvatnu skrb po pitanju ishrane i vjerskog odgoja, te na tvrdnji da dječak želi živjeti s njime. Majka se zahtjevu protivi tvrdeći da otac ima dijagnozu PTSP-a, da nema adekvatne uvjete za život i da ne skrbi dobro o djetetu.

Sud prvog stupnja je iz prihvaćenog mišljenja centra za socijalnu skrb utvrdio da su obje stranke primjerenih roditeljskih kapaciteta, da je dijete u konfliktu lojalnosti zbog izloženosti emocionalnom pritisku, ali ujedno napredan, marljiv, odličan učenik i aktivan sportaš. Utvrđeno je da je u ovom periodu života emocionalno više vezan uz oca, te je procjena stručnog tima da njegovu želju da živi s ocem i da se s majkom redovito viđa valja uvažiti cijeneći dječakov stupanj emocionalne zrelosti. Stambeni kapaciteti oca su slabiji u odnosu na majčine, ali dovoljno dobri da otac i sin mogu pristojno živjeti, te je naglašeno da ti uvjeti ne smiju biti presudni.

Psiholog centra za socijalnu skrb razgovarao je s djetetom u centru, a nakon prigovora majke da su djelatnici centra pristrani i da to nije prava volja djeteta, razgovor s djetetom proveo je i sudac uz pomoć psihologa.

Dječak je u svemu bitnome iskazao jednako pred sucem i u centru za socijalnu skrb i to u razmaku od 6 mjeseci što ukazuje na njegovu ustrajnost u želji da živi s ocem.

Po ocjeni Županijskog suda, žalba majke je neosnovana, ona ničim nije učinila vjerojatnim utjecaj dijagnoze oca na njegov odnos s djetetom, sud prvog stupnja je cijeneći sve okolnosti slučaja i utvrdivši na prikladan način mišljenje djeteta isto uzeo u obzir u skladu s njegovom dobi i zrelosti. Cijenio je i ustrajnost djeteta u želji da živi s ocem, a prigovor majke da se postupak utvrđivanja mišljenja djeteta nije provodio

pred sudom jer njena punomoćnica nije prisustvovala istome je ocijenjen je neosnovanim jer je sudac osobno razgovarao s djetetom u prisutnosti psihologa kao stručne osobe. Time se sud prvog stupnja u potpunosti pridržavao postupovnih odredaba koje mu daje Obiteljski zakon u postupcima u kojima se odlučuje o pravima i interesima djeteta.

Jasan je stav Županijskog suda po pitanju da li punomoćnik roditelja mora biti prisutan kada sudac razgovara s djetetom, kao i uzimanje u obzir djetetove dobi, zrelosti i ustrajnosti u želji da živi s ocem prilikom donošenja odluke.

XI. PRIMJERI ZA RADIONICU

Primjer 1.

U Općinskom sudu u Rijeci je 5. rujna 2016. zaprimljen prijedlog predlagatelja za sporazumnu izmjenu Plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi za njihovo zajedničko maloljetno dijete Ljerku Žagar, rođenu 13. svibnja 2001. u Rijeci. Navode da je raniji plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi bio sklopljen 12. siječnja 2015. i odobren rješenjem Općinskog suda u Rijeci broj R-124/15 od 15. veljače 2015., kojeg stranke dostavljaju uz prijedlog.

U prijedlogu je navedeno da je predlagateljica Slavica Žagar, rođena Ilić, rođena 17. srpnja 1968. u Delnicama, OIB: OIB:12345678991, dipl. ekonom., zaposlena u „Aloha“ d.o.o. Rijeka te da je predlagatelj Matija Žagar, rođen 1. siječnja 1965. u Rijeci, OIB:98765432176, dipl. ing. arh. zaposlen u „Arhitekti“ d.o.o. Rijeka, gdje prima mjesečnu neto plaću iznosu oko 15.000,00 kuna.

Predlagatelji u prijedlogu predlažu sudu da prihvati novi plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi kojeg su sklopili 12. kolovoza 2016., budući da je predlagatelj odselio iz stana u Rijeci, Lučka 15. Osim toga, njihova kćer je sada starija, trenira rukomet, pa su njezine potrebe za uzdržavanje sada veće. Kako su sporazumni u pogledu izmjeni ranijeg plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi predlažu sudu da rješenjem prihvati njihov prijedlog.

Prilog 1. Plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi od 12. siječnja 2015.

PLAN SKRBI	O	ZAJEDNIČKOJ	RODITELJSKOJ
Podaci roditeljima			o
		Majka	Otac
Ime		<i>Slavica</i>	<i>Matija</i>
Prezime		<i>Žagar</i>	<i>Žagar</i>
OIB		12345678991	98765432176
Datum rođenja		17.srpnja 1968.	1.siječnja 1965.
Mjesto rođenja		Delnice	Rijeka
Prebivalište		Rijeka,Lučka 15	Rijeka,Lučka 15
Boravište			Rijeka, Korzo 9

Adresa u trenutku sastavljanja Plana (ukoliko se ona razlikuje od adrese prebivališta / boravišta)		Rijeka, Korzo 9
--	--	-----------------

ZRS/2

Podaci djetetu	o
Ime	Ljerka
Prezime	Žagar
OIB	67834598765
Datum rođenja	13. svibnja 2001.
Mjesto rođenja	Rijeka
Prebivalište	Rijeka, Lučka 15
Boravište	
Adresa u trenutku sastavljanja Plana (ukoliko se ona razlikuje od adrese prebivališta/boravišta)	
Sporazumna uređenja	

Mjesto i adresa djetetova stanovanja na kojem će biti prijavljeno prebivalište djeteta kod _____ jednog _____ od _____ roditelja _____ (obavezno naznačiti kod kojeg roditelja)

*Maloljetna Ljerka Žagar će **stanovati s majkom** Slavicom Žagar, u Rijeci, Lučka 15.*

Vrijeme koje će dijete provoditi sa svakim od roditelja (tjedno, mjesečno, državnim praznicima _____ i _____ blagdanima _____ te _____ za vrijeme školskih praznika) uz naznaku vremena i mjesta predaje/preuzimanja djeteta mlađe dobi

*Osobni odnosi maloljetne Ljerke Žagar i oca Matije Žagar odvijati će se svaki utorak i četvrtak od 16 do 19 sati, svaki drugi vikend, svaki drugi državni blagdan i polovicu _____ školskih _____ praznika.
Otac će maloljetnu Ljerku dočekati ispred Osnovne škole Ivan Zajc u Rijeci i vraćati je majci na adresu prebivališta.*

Druge osobe čija je nazočnost dogovorena prilikom predaje/preuzimanja djeteta (nije obvezno polje)

Ime prezime:	i
OIB:	

Način prijevoza djeteta te snošenje troškova prijevoza (nije obvezno polje)

prijevoza.	Otac	će	snositi	troškove
------------	------	----	---------	----------

Način razmjene informacija u vezi s djetetom (primjerice usmeno, poštom, telefonski, telefaksom, SMS-om, elektronskom poštom ili na drugi prikladan način)

<i>Sve informacije u vezi s djetetom roditelji će razmjenjivati sms-om i/ili elektronskom poštom te telefonski.</i>

Druge odluke za koje roditelji smatraju da su bitne za dijete i koje će donositi sporazumno (primjerice odluke o djetetovom zdravlju, liječenju, školovanju, ostvarivanju osobnih odnosa s drugim osobama i sl.) (nije obvezno polje)

--

Način rješavanja budućih spornih pitanja u odnosu na roditeljsku skrb

a) u obiteljskoj medijaciji – <i>moguće rješenje</i>
b) uz pomoć zajedničkog odvjetnika ili druge osobe od zajedničkog povjerenja - <i>moguće rješenje</i>
c) u sudskom postupku

Ostala sporazumna uređenja (nije obvezno polje)

--

Uzdržavanje	
Roditelj uzdržavanja	obveznik Otac Žagar Matija
Mjesečni iznos	2.500,00 kuna
Dospijeće	10. u mjesecu

Način plaćanja uzdržavanja

1. Na ruke uz potvrdu o plaćanju
2. Na račun roditelja s kojim dijete stanuje – na račun majke s kojom dijete stanuje

Broj računa: HR123456789219

Račun otvoren kod: Privredne banke d.d. Zagreb, poslovnica Rijeka

ZRS/3

Ukupni iznos uzdržavanja	
Roditelj obveznik uzdržavanja (ime i prezime)	
Ukupni mjesečni iznos	
Roditelj obveznik uzdržavanja (ime i prezime)*	
Ukupni mjesečni iznos*	

*ispunjava se u slučaju podjele obveze uzdržavanja na oba roditelja

Datum izrade Plana: 12. siječnja 2015.

Majka
Slavica Žagar

Otac
Matija Žagar

Prilog 2. Plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi od 12. kolovoza 2016.

PLAN SKRBI	O	ZAJEDNIČKOJ	RODITELJSKOJ
Podaci roditeljima			o
		Majka	Otac
Ime		<i>Slavica</i>	<i>Matija</i>
Prezime		<i>Žagar</i>	<i>Žagar</i>
OIB		12345678991	98765432176
Datum rođenja		17. srpnja 1968.	1. siječnja 1965.
Mjesto rođenja		<i>Delnice</i>	<i>Rijeka</i>
Prebivalište		<i>Rijeka, Lučka 15</i>	<i>Rijeka, Trsat 33</i>
Boravište			
Adresa u trenutku sastavljanja Plana (ukoliko se ona razlikuje od adrese prebivališta / boravišta)			

ZRS/2

Podaci djetetu		o
Ime		<i>Ljerka</i>
Prezime		<i>Žagar</i>
OIB		67834598765
Datum rođenja		13. svibnja 2001.
Mjesto rođenja		<i>Rijeka</i>
Prebivalište		<i>Rijeka, Lučka 15</i>
Boravište		
Adresa u trenutku sastavljanja Plana (ukoliko se ona razlikuje od adrese prebivališta/boravišta)		
Sporazumna uređenja		

Mjesto i adresa djetetova stanovanja na kojem će biti prijavljeno prebivalište djeteta kod _____ jednog _____ od _____ roditelja _____ (obavezno naznačiti kod kojeg roditelja)

*Maloljetna Ljerka Žagar će **stanovati s majkom** Slavicom Žagar, u Rijeci, Lučka 15.*

Vrijeme koje će dijete provoditi sa svakim od roditelja (tjedno, mjesečno, državnim praznicima _____ i _____ blagdanima _____ te _____ za vrijeme školskih praznika) uz naznaku vremena i mjesta predaje/preuzimanja djeteta mlađe dobi

*Osobni odnosi maloljetne Ljerke Žagar i oca Matije Žagar odvijati će se svaki utorak i četvrtak od 14 do 19 sati, svaki drugi vikend, svaki drugi državni blagdan i polovicu školskih praznika time da će započeti u 15 sati te će otac kćer dovesti majci najkasnije _____ u _____ 22 _____ sati.
Otac će maloljetnu Ljerku dočekati ispred srednje škole Vatroslav Lisinski u Rijeci i vraćati je majci na adresu prebivališta.*

Druge osobe čija je nazočnost dogovorena prilikom predaje/preuzimanja djeteta (nije obvezno polje)

Ime _____ i
prezime:

OIB:

Način prijevoza djeteta te snošenje troškova prijevoza (nije obvezno polje)

Otac će snositi troškove prijevoza.

Način razmjene informacija u vezi s djetetom (primjerice usmeno, poštom, telefonski, telefaksom, _____ SMS-om, elektronskom poštom ili na drugi prikladan način)

Sve informacije u vezi s djetetom roditelji će razmjenjivati telefonom, sms-om i/ili elektronskom poštom ili putem skypa.

Druge odluke za koje roditelji smatraju da su bitne za dijete i koje će donositi sporazumno (primjerice odluke o djetetovom zdravlju, liječenju, školovanju, ostvarivanju osobnih odnosa s drugim osobama i sl.) (nije obvezno polje)

Izbor kluba u kojem će trenirati rukomet od sljedeće školske godine

Način rješavanja budućih spornih pitanja u odnosu na roditeljsku skrb

a) u obiteljskoj medijaciji – očekivano *rješenje*

b) uz pomoć zajedničkog odvjetnika ili druge osobe od zajedničkog povjerenja - *moguće rješenje*

c) u sudskom postupku – *u slučaju spora*

Ostala sporazumna uređenja (nije obvezno polje)

Otac će mljt. Ljerku pratiti na rukometnim utakmicama koje će se igrati izvan Rijeke.

Uzdržavanje

Roditelj uzdržavanja	obveznik	Otac Žagar	Matija
Mjesečni iznos		4.000,00 kuna	
Dospijeće		10. u mjesecu	

Način plaćanja uzdržavanja

1. *Na ruke uz potvrdu o plaćanju*

2. *Na račun roditelja s kojim dijete stanuje – na račun majke s kojom dijete stanuje*

Broj računa: HR1234567892 19

Račun otvoren kod: Privredne banke d.d. Zagreb, poslovnica Rijeka

ZRS/3

Ukupni	iznos	uzdržavanja	
Roditelj prezime)	obveznik	uzdržavanja	(ime i
Ukupni mjesečni iznos			
Roditelj prezime)*	obveznik	uzdržavanja	(ime i
Ukupni mjesečni iznos*			

*ispunjava se u slučaju podjele podjele obveze uzdržavanja na oba roditelja

Datum izrade Plana: 12. kolovoza 2016.

Majka
Slavica Žagar

Otac
Matija Žagar

Pitanja:

1. Po kojim procesnim pravilima se odlučuje u ovom postupku?
2. Tko su stranke u postupku?
3. Tko zastupa dijete? Zašto i na temelju čega? Može li dijete zastupati punomoćnik odvjetnik? Tko bi snosio troškove zastupanja djeteta?
4. Kakvu odluku ćete donijeti?
5. Kako bi glasila izreka odluke kojom se prihvaća prijedlog?
6. Kakva je uputa o pravnom lijeku strankama?

Primjer 2.

U Općinskom sudu u Šibeniku je 15. rujna 2016. zaprimljen ovršni prijedlog radi ostvarivanja osobnih odnosa ovrhovoditelja (predlagatelja) s djetetom.

Ovrhovoditelj u prijedlogu navodi da su roditelji Slavica Žagar, rođena Ilić, rođena 17. srpnja 1968. u Delnicama, OIB:12345678991, iz Rijeke, i predlagatelj Matija Žagar, rođen 1. siječnja 1965. u Rijeci, OIB:98765432176, iz Rijeke, Trsat 33, 12. kolovoza 2016. postigli plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi za zajedničku maloljetnu kćer Ljerku Žagar, rođenu 13. svibnja 2001. te da je taj plan Općinski sud u Rijeci odobrio rješenjem broj R-345/16 od 1. rujna 2016.. U privitku prijedloga dostavlja sudu samo odobreni plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi od 12. kolovoza 2015.

Nadalje je u prijedlogu navedeno da su se, nakon što je sud rješenjem odobrio plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi od 12. kolovoza 2016. odnosi

između roditelja, odnosno ovrhovoditelja i ovršenice, tako narušili da majka, odnosno ovršenica, brani maloljetnoj kćeri da dolazi ocu. Osim toga u zadnje vrijeme i maloljetna kćer stranaka je također počela odbijati bilo kakav kontakt s ocem. Zato ovrhovoditelj predlaže sudu odrediti ovrhu radi ostvarivanja osobnih odnosa s maloljetnom kćeri.

Pitanja:

1. Po kojim procesnim pravilima se odlučuje u ovom postupku?
2. Tko su stranke u postupku?
3. Tko zastupa dijete? Može li dijete zastupati punomoćnik odvjetnik? Tko snosi troškove zastupanja djeteta?
4. Koje procesne radnje ćete poduzeti?
5. Kakvu odluku ćete donijeti?
6. Kakva je uputa o pravnom lijeku protiv rješenja o ovrsi u ovom predmetu?

Primjer 3.

U Općinskom sudu u Šibeniku je 10. listopada 2016. zaprimljen prijedlog predlagatelja Ivana Ivić iz Šibenika, Sv. Nikole 1, OIB78912334565, rođenog 3. rujna 1977., sada u kaznionici Lepoglava, radi određivanja osobnih odnosa s maloljetnim Petrom Perić, rođenom 16. travnja 2007., koja stanuje s majkom Ivanom Perić, OIB:163453987461, u Šibeniku, Sv. Dujma 15. Predlagatelj u prijedlogu navodi da je s majkom maloljetne Petre živio u izvanbračnoj zajednici do 2013., kada je izvanbračna zajednica prekinuta. Od jeseni 2014. pokušava s majkom djeteta dogovoriti osobne odnose s djetetom, ali do sada mu to nije uspjelo tako da sina nije vidio duže vrijeme.

Roditelji su sudjelovali u postupku obveznog savjetovanja, o čemu je sastavljeno izvješće o obveznom savjetovanju Centra za socijalnu skrb od 6. prosinca 2014., koje dostavlja u privitku.

Također navodi da je prije par dana saznao da je Općinski sud u Šibeniku 10. srpnja 2014., donio odluku broj R-123/14, kojim ga je lišio prava na roditeljsku skrb. Budući da je rješenje o lišenju prava na roditeljsku skrb postalo pravomoćno i ovršno 12. kolovoza 2014. prvostupanjskom sudu je podnio prijedlog za ukidanje tog pravomoćnog rješenja jer ga je u tom postupku zastupao punomoćnik koji nije imao njegovo ovlaštenje za zastupanje.

Pitanja:

1. Po kojim procesnim pravilima se odlučuje u ovom postupku?
2. Tko su stranke u postupku?
3. Je li potrebno utvrditi mišljenje djeteta i kako?
4. Kakvu odluku ćete donijeti? Zašto?
5. Kako bi glasila izreka odluke u slučaju prihvaćanja prijedloga?

Primjer 4.

Predlagateljica Laura Matić iz Trsta, Piazza Nuova 13, je 31. prosinca 2015. talijanskom središnjem tijelu podnijela zahtjev za povratak djece u Italiju, odnosno Trst pozivom na Hašku konvenciju o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece. Talijansko središnje tijelo je kontaktiralo Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, kao središnje tijelo u Republici Hrvatskoj.

Nakon zaprimanja zahtjeva hrvatsko središnje tijelo je prosljedilo zahtjev Općinskom sudu u Novom Zagrebu 1. siječnja 2016. te je presliku zahtjeva također dostavilo nadležnom centru sa socijalnu skrb Novi Zagreb.

U zahtjevu je predlagateljica navela da je rođena 1978. u Trstu, gdje živi od rođenja. U Trstu je upoznala Lovru Matića iz Zagreba, s kojim je 1. svibnja 1999. sklopila brak. Vjenčali su se u Trstu gdje su i živjeli do razvoda (12. lipnja 2013.). Tijekom braka rođeno je dvoje djece, Tin (rođen 13. srpnja 1999.) i Paola (rođena 2. veljače 2013.). Djeca su nakon razvoda braka nastavila živjeti s njom u Trstu, gdje su živjela i boravila od rođenja. Djecu je 20. prosinca 2015. dovezla automobilom u Zagreb kako bi Božićne blagdane proveli s ocem.

Otac je djecu trebao dovesti u Trst 28. prosinca 2015. jer je dogovor bio da Novu godinu dočekaju s predlagateljicom. Kad je nazvala oca 29. prosinca 2015. nije odgovarao na telefonske pozive, a taj isti dan navečer svekrva joj je u telefonskom razgovoru rekla da djeca odbijaju povratak u Italiju, da hoće ostati kod oca u Hrvatskoj te da će otac od nadležnog suda zahtijevati donošenje odluke na temelju koje će djeca stanovati s njim u Zagrebu.

Naknadnom provjerom u pisarnici Općinskog suda u Novom Zagrebu, utvrđeno je da je taj sud 12. siječnja 2016. zaprimio prijedlog predlagatelja Lovre Matića, za donošenje rješenja o tome da će maloljetna djeca Tin i Paola Matić stanovati s njim u Zagrebu.

Pitanja:

1. Po kojim procesnim pravilima se odlučuje u ovom postupku?
2. Što je s postupkom obveznog savjetovanja u ovom slučaju? Tko i kada ga pokreće?
3. Je li potrebno utvrditi mišljenje djeteta te tko ga utvrđuje?
4. Kako utvrditi najbolji interes djece?
5. Kakvu odluku ćete donijeti? Zašto?
6. Kakav je odnos između ta dva postupka?

Primjer 5.

Općinskom građanskom sudu u Zagrebu obratio se otac s prijedlogom da sud donese rješenje kojim će odobriti raspolaganje imovinom djeteta, stambenom štednjom na računu banke, navodeći da su on i njegova supruga ulagali novac na račun stambene štednje djeteta radi povoljnije kamate. Uložili su i novac koji su djetetu darovali obitelj i prijatelji prigodom krštenja, rođendana i

pričesti, te veći iznos koji je dijete dobilo od tete na dar. Sada bi podigli novac i upotrijebili ga za i kupnju stana koji namjeravaju iznajmljivati obzirom imaju riješeno stambeno pitanje. Dodali bi i dio svoga novca kako bi kupili što veći stan, namjestili ga i platili porez. Prilažu potvrdu banke o iznosu štednje, predugovor za kupnju stana, matični list rođenih za dijete.

Pitanja:

1. Treba li ocu rješenje suda da bi podigao novac sa računa stambene štednje djeteta ako nema spora između njega i djetetove majke?
2. U kojem postupku, parničnom ili izvanparničnom sud odlučuje?
3. Tko su stranke u postupku i treba li dijete zastupati poseban skrbnik, ako smatrate da treba tko ga imenuje?
4. Treba li roditeljima postaviti kakve uvjete za slučaj da usvojite zahtjev?
5. Sastavite izreku odluke.

Primjer 6.

Općinskom građanskom sudu u Zagrebu obraća se majka djece tražeći odobrenje suda za zastupanje djece u raspolaganju imovinom u ostavinskom postupku. Obrazlaže da je umro otac djece, djeca su pozvana na nasljedstvo zajedno sa očevom drugom ženom i djetetom. Očeva druga žena traži izdvajanje svoje bračne stečevine, 1/2 dijela kuće, zemljišta, te novčanih sredstava na računima banaka. Dugova iza ostavitelja nema. Predlagateljica tvrdi da je zahtjev očeve druge žene opravdan, da su ostavinsku imovinu stekli pokojni otac djece i njegova druga žena za vrijeme trajanja braka, da o tome ima neposredna saznanja, a da postoji i dokumentacija o dignutim i vraćenim kreditima, podaci o plaćama i brojni svjedoci. Smatra da je u interesu njene djece da se ostavinski postupak što prije završi, da se imovina proda i novac podijeli između nasljednika.

Pitanja:

1. Je li majka ovlaštena zastupati djecu u ostavinskom postupku i prihvatiti se nasljedstva?
2. Može li bez odobrenja suda priznati očevoj drugoj ženi bračnu stečevinu?
3. U kojem postupku sud odlučuje, parničnom ili izvanparničnom?
4. Tko su stranke u postupku?
5. Koje biste dokaze proveli?

Primjer 7.

Općinskom građanskom sudu u Zagrebu obraća se otac djeteta za zahtjevom da mu se odobri zastupanje djeteta, na način da se stan koji je vlasništvo djeteta optereti hipotekom za kredit koji podiže otac.

Obrazlaže da su oni i njegova sada pokojna supruga, majka djeteta s kojim on sada živi i o kojem sam skrbi, kupili stan na kredit nositelj kojeg je bila supruga

i stan je kupljen na njeno ime premda je bračna stečevina. Taj stan su nakon smrti supruge naslijedili on i tada dvogodišnji sin na jednake dijelove. Izdvajanje bračne stečevine u ostavini nije tražio jer mu to nije bilo bitno, ostao je sam sa sinom, te obvezom vraćanja kredita i o tome nije niti razmišljao. Već 6 godina otplaćuje kredit rata kojeg je oko 3.500,00 Kn mjesečno. Njegova plaća iznosi oko 7.500,00 kn mjesečno i sin ima mirovinu po majci 2.200,00 Kn. Režije za stan su oko 800,00 - 1.500,00 Kn, žive sami. U međuvremenu sin je naslijedio stan od djeda po majci, na stanu nema tereta i njih dvojica su preselila u taj stan jer je veći, a stan u kojem su ranije živjeli su iznajmili za 1.500,00 Kn mjesečno + režije. Kredit za stan treba otplaćivati još 19 godina, 6 je otplatio.

Otac – predlagatelj se obraćao banci sa zahtjevom da mu smanji kamatu jer druge banke sada daju hipotekarne kredite pod povoljnijim uvjetima. Banka ga je odbila, on se raspitao i prikupio ponude drugih banaka. Prihvatio bi ponudu druge banke i podigao drugi hipotekarni kredit kojim bi zatvorio prethodni, banka bi to riješila s bankom, nikakav novac ne bi dobio za sebe i novim kreditom bi zatvorio stari. Međutim banka traži veću vrijednost nekretnine od onog koliko vrijedi njihov stari stan.

Stoga bi hipoteku stavio na stan u kojem oni sada žive i koji je u vlasništvu djeteta. Hipoteka na starom stanu koji je suvlasništvo njega i sina bi bila brisana, a interes njega i sina je u tome što bi novi kredit bio podignut na 19 godina koliko mu je i preostalo otplate po starom kreditu, ali bi rata bila prvih 5 godina otplate oko 120 € mjesečno manja, a zatim sljedećih 14 godina oko 70 € manja. Obzirom na to da mu u svakom slučaju slijedi otplata kredita od 19 godina, moli da mu sud odobri da stan koji je dijete naslijedilo od djeda opteretiti hipotekom. Za sada svojim prihodima uspijeva vraćati kredit i nema financijskih problema, ali smatra da novac koji daje banci može i bolje upotrijebiti.

Zahtjevu je priložio rodni list, rješenja o nasljeđivanju iza supruge i djeda djeteta, potvrdu o plaći, mirovini koju sin prima, ugovor o kreditu koji otplaćuje i otplatni plan, ponudu i izračun banke za novi kredit i zemljišno-knjižne izvratke za stanove.

Pitanja:

1. Tko su stranke u ovom postupku?
2. Treba li dijete imati posebnog skrbnika i tko ga imenuje?
3. Koje biste dokaze proveli?
4. Kakvu biste odluku donijeli? (obrazložiti razloge)

Primjer 8.

Općinskom građanskom sudu u Zagrebu obraća se majka djece tražeći odobrenje suda za zastupanje djece u raspolaganju imovinom u ostavinskom postupku na način da se dijete odrekne prava na nasljeđivanje svoga oca. Navodi da je otac suvlasnik zemljišta u Slavoniji koje jako malo vrijedi jer pretežno nije obradivo i radi se o suvlasništvu velikog broja osoba i zemljišno-

knjižno nesređenom stanju. Otac je u više banaka i kod fizičkih osoba uzimao zajmove, ona navodi neke o kojima ima saznanja i upozorava da sigurno ima dugovanja i po drugim bankama. Smatra da je otac djeteta više dužan nego što vrijedi zemljište i da djetetu nije u interesu da zbog svega u budućnosti ima probleme i dobiva ovrhe.

Pitanja:

1. Može li majka zastupati dijete u ovom postupku?
2. Koje dokaze ćete provesti?

Primjer 9.

Općinskom građanskom sudu u Zagrebu obraća se otac djece za zahtjevom da sud odobri registraciju automobila kojeg su on i njegovo dijete naslijedili iza smrti supruge i majke. Policijska uprava odbija registrirati automobil bez odobrenja suda jer automobil prema odredbama Pravilnika o registraciji i označavanju vozila može biti registriran samo na ime jedne osobe, a u slučaju suvlasništva, suvlasnik daje suglasnost. Obzirom je dijete maloljetno PU inzistira da umjesto suglasnosti suvlasnika otac priloži odobrenje suda za registraciju na svoje ime. Otac obrazlaže da registracija istječe za dva tjedna, dijete i on žive zajedno i automobil im je potreban za svakodnevni život. Za sada ga nema namjeru prodavati.

Pitanja:

1. Je li donošenje ove odluke u nadležnosti suda?
2. Obrazložite svoj stav?
3. Koje biste dokaze proveli?
4. Kakvu biste odluku donijeli?

POPIS LITERATURE

1. **Obiteljski zakon** („Narodne novine“, broj 103/15),
2. **Obiteljski zakon** („Narodne novine“, broj 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11 i 25/13),
3. **Obiteljski zakon** („Narodne novine“, broj 75/14),
4. **Pravilnik o obveznom savjetovanju** („Narodne novine“, broj 123/15),
5. **Pravilnik o obveznom sadržaju obrasca plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi** („Narodne novine“, broj 123/15),
6. **Pravilnik o obiteljskoj medijaciji** („Narodne novine“, broj 123/15 i 132/15),
7. **Zakon o parničnom postupku** („Narodne novine“, broj 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 28/13 i 89/14),
8. **Zakon o područjima i sjedištima sudova** („Narodne novine“, broj 128/14),
9. **Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda** („Narodne novine“, MU6/99, 8/99)
10. **Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece** iz 1980. („Narodne novine“ MU, broj 12/93)
11. **Konvencija o pravima djeteta** („Narodne novine“ MU, broj 12/93 i 20/97),
12. **Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava** („Narodne novine“ MU, broj 1/10 i 3/10),
13. **Smjernice Odbora Ministara Vijeća Europe za pravosuđe prilagođeno djeci**, 2010,
14. **Uredba Vijeća EZ br. 2001/0223 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću**,
15. **Ovršni zakon** („Narodne novine“, broj 112/12, 5/13 i 93/14),
16. **Pravilnik o utvrđivanju mišljenja djeteta** („Narodne novine“ broj 123/15),
17. **Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta** („Narodne novine“ broj 123/15),
18. **Ustav Republike Hrvatske**, pročišćeni tekst („Narodne novine“, broj 85/10),
19. Rešetar B.: **Pravna zaštita prava na (zajedničku) roditeljsku skrb**, Pravni fakultet u Osijeku, 2012.
20. Rešetar B.: **Pravna zaštita prava na susrete i druženja**, Pravni fakultet u Osijeku, 2011,
21. Čulo Margaletić A.: **Mirno rješavanje obiteljskopravnih sukoba interesa**, Pravni fakultet Osijek, 2014,
22. Šeparović, M.: **Dobrobit djeteta i najbolji interes djeteta u sudskoj praksi**, Novi informator, 2014.,
23. Alinčić, M., Hrabar D., Jakovac-Lozić D., Korać-Graovac, A.: **Obiteljsko pravo**, Narodne novine, 2007.,
24. Hrabar D.: **Povjeravanje djece na čuvanje i odgoj de lege lata, de lege ferenda i u sudskoj praksi**, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 1992.